

**DOBROVOLJNO
POVJERLJIVO
SAVJETOVANJE
i TESTIRANJE
na **HIV**
protokol**

DOBROVOLJNO, POVJERLJIVO SAVJETOVANJE I TESTIRANJE NA HIV

Protokol

Štampanje ove publikacije podržao je Razvojni program Ujedinjenih nacija (UNDP BiH) u saradnji sa Ministarstvom zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske i Federalnim ministarstvom zdravstva, te nevladinim organizacijama u okviru programa “Koordinirani nacionalni odgovor na HIV/AIDS i tuberkulozu u ratom pohanom i izuzetno stigmatiziranom okruženju” koji finansira Globalni fond za borbu protiv AIDS-a, tuberkuloze i malarije (GFATM). Publikacija je odobrena od Federalnog Zavoda za javno zdravstvo i Instituta za zaštitu zdravlja Republike Srpske.

Tekst Protokola je pisan u jednom dijelu u muškom rodu, a u drugom dijelu u ženskom rodu, no cijeli tekst podrazumijeva da se odnosi na osobe oba spola.

Stavovi izneseni u ovoj publikaciji ne predstavljaju nužno i stavove Razvojnog programa Ujedinjenih nacija u Bosni i Hercegovini.

Protokol priredila radna grupa za razvoj DPST protokola:

Dr. Zlatko Čardaklija
Dr. Nataša Lončarević
Dr. Amela Lolić
Dr. Goran Čerkez
Dr. Jasna Šadić
Dr. Sana Šabović
Dr. Janja Bojanić
Dr. Jelena Ravlija
Dr. Marin Kvaternik
Dr. Nešad Šeremet
Aida Kurtović
Dr. Suzana Hadžialjević
Damir Laličić
Vesna Beširević

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i univerzitetska biblioteka
Bosne i Hercegovine, Sarajevo

616.988 - 071AIDS (094)

DOBROVOLJNO povjerljivo savjetovanje i testiranje na HIV:
protokol / [protokol priredila radna grupa za razvoj DPST protokola
Zlatko Čardaklija [et al.]. - Sarajevo : Fondation
Partnerships in Health, 2008. - 48 str. : graf. prikazi ; 30 cm

1. Čardaklija, Zlatko
COBISS.BH-ID 16653830

Sadržaj:

	Uvod.....	4
	Vrste savjetovanja i testiranja.....	5
	Šta je DPST?.....	5
	Ciljevi dobrovoljnog povjerljivog savjetovanja i testiranja.....	6
	Proces savjetovanja.....	6
	Savjetovanje prije testiranja na HIV.....	7
	Testiranje na HIV.....	8
	Učestalost testiranja.....	11
	Testovi na HIV antigene i antitijela.....	11
	Kome ponuditi testiranje.....	14
Savjetovanje i testiranje na HIV osoba mlađih od 18 godina (<i>maloljetne / malodobne osobe</i>).....		15
	Shema algoritma HIV testiranja.....	16
	Savjetovanje nakon testiranja.....	17
	Zaštita privatnosti korisnika, osiguranje.....	18
	Supervizija.....	18
	Anexi.....	19
	Lista skraćenica.....	20
	Literatura.....	21

UVOD

HIV/AIDS danas predstavlja veliki izazov za svaki zdravstveni sistem. Naime, epidemija HIV/AIDS-a je započela prije više od dvadeset godina. Shodno posljednjim procjenama UNAIDS /SZO-a 39,5 miliona ljudi danas u svijetu živi sa HIV virusom. Više od 90% tih ljudi živi u zemljama u razvoju, u kojima je izuzetno rijetko omogućena dostupnost antiretroviralne terapije. Procjenjuje se da se 4,3 miliona osoba inficiralo u 2006. godini, od čega 2,8 miliona u Subsaharskoj Africi. Zabrinjavajuća je procjena da se u zemljama Istočne Evrope i Centralne Azije taj broj uvećava za 50% od 2004. godine. Blizu 3 miliona ljudi je umrlo 2006. godine od AIDS-a. Svjetska zdravstvena organizacije (SZO) smatra da danas u svijetu živi 7,1 miliona osoba kojima je antiretroviralna terapija neophodna za održavanje života, ali samo oko 2 miliona ima pristup terapiji. To je činjenica koja obeshrabruje, ali i ohrabruje jer je samo u protekloj godini oko 700.000 osoba prvi put dobilo antiretroviralni tretman. Također SZO procjenjuje da u 12 zemalja sa najvećim opterećenjem HIV-om, gdje se računa da 47% odraslih i djece živi sa HIV-om, u prosjeku samo 12% muškaraca i 10% žena ima pristup testiranju.

Dva događaja su važna za početak žestoke borbe sa epidemijom HIV/AIDS-a u cijelome svijetu: Svjetska konferencija o AIDS-u, održana u Durbanu 2000. godine, koja je mobilizirala svijet, dovela je do smanjenja cijena antiretroviralnih lijekova, osnivanja Globalnog fonda za borbu protiv AIDS-a, tuberkuloze i malarije, te konačno dovela do posebnog zasjedanja Generalne Skupštine UN-a posvećenog borbi protiv HIV/AIDS-a (UNGASS) 2001. godine. Nakon te konferencije vlade su pozvane da intenzivno rade na razvijanju preventivnih programa i da osiguraju antiretroviralne supstance za svoje stanovništvo koje živi sa HIV/AIDS-om. Osiguranje terapije može dati znatan poticaj preventivnim programima, povećati korištenje dobrovoljnog savjetovanja i testiranja, smanjiti stigmatizaciju oboljelih, uspješno spriječiti prenošenje HIV infekcije sa majke na dijete, te ima potencijal da smanji prenosivost spolnih bolesti u općoj populaciji.

Dobrovoljno i povjerljivo savjetovanje i testiranje (DPST), prema SZO i UNAIDS-u, jedan je od najboljih pristupa prevenciji i kontroli HIV infekcije.

Objektive ove organizacije obraćaju pažnju na stalno jačanje savjetovanja i testiranja iniciranog od strane korisnika, ali prepoznaju potrebu i za dodatnim, novim i različitim pristupima. Mada se, uglavnom, kada govorimo o dobrovoljnom, povjerljivom savjetovanju i testiranju misli na savjetovanje i testiranje koje zahtijeva korisnik, u posljednje vrijeme se obraća veća pažnja i savjetovanju i testiranju iniciranom od strane zdravstvenih radnika. Zdravstvene ustanove predstavljaju mjesto susreta sa osobama koje žive sa HIV-om, ili trebaju prevenciju, liječenje, njegu ili psiho-socijalnu potporu. Dokazi, međutim, upućuju na to da se mnoge prilike za savjetovanje korisnika da se obrati DPST centru u zdravstvenim organizacijama propuste zbog neobaviještenosti savjetnika ili straha da bi se to moglo shvatiti kao prinuda korisnika, ili pak uslijed neugodnosti liječnika da govori o temama vezanim za rizična ponašanja. U svakom slučaju ovo zahtijeva i dodatnu edukaciju liječnika, posebno onih opće medicine ili obiteljskih liječnika te praćenje upućivanja pacijenata / korisnika u centre za dobrovoljno povjerljivo savjetovanje i testiranje.

VRSTE SAVJETOVANJA I TESTIRANJA

a) Savjetovanje i testiranje na HIV zahtijevano od strane korisnika (često se označava i kao dobrovoljno i povjerljivo savjetovanje i testiranje – DPST - engl. VCCT - Voluntary Confidential Counselling and Testing) uključuje lični aktivni zahtjev za pružanje usluga savjetovanja i testiranja u zdravstvenim institucijama koje nude ovu vrstu usluga. Ova vrsta savjetovanja i testiranja obično podrazumijeva ličnu procjenu rizika i vođenje savjetovanja od strane savjetnice, objašnjavanje poželjnosti i značaja testiranja te razradu ličnih strategija za smanjenje rizika. Kod savjetovanja i testiranja na HIV koje zahtijeva korisnica veliku ulogu posredno mogu odigrati nevladine organizacije, udruženja, fakulteti, religijske organizacije i drugi, pružajući informacije neophodne za donošenje lične odluke.

b) Savjetovanje i testiranje na HIV koje preporučuje pružateljka usluga odnosi se na savjetovanje koje preporučuju zdravstvene radnice licima koje dolaze u zdravstvene institucije i smatra se dijelom standardne medicinske usluge. Najvažniji zadatak ove vrste savjetovanja i testiranja je donošenje određene kliničke odluke ili obezbjeđenje medicinske usluge koja ne bi bila moguća bez poznavanja pacijentkinjinog HIV stanja. Kada preporučuje savjetovanje i testiranje, zdravstvena radnica mora imati na umu najbolji interes svakog pojedinca.

Testiranje na HIV definiše se kao procedura traženja HIV antitijela ili HIV antigena/HIV-RNA kod korisnice bez obzira da li je to preporučila ljekarka ili je zahtijevala korisnica.

Politika HIV testiranja

Obavezni HIV skrining, osim skrininga krvi i produkata krvi na HIV, nije opravdan; izuzetak je skrining krvi, produkata krvi i organa i tkiva za transplantaciju.

***Naloženo (mandatory)** testiranje na HIV infekciju pod bilo kojim okolnostima u BiH nije dozvoljeno (misli se na testiranje bez mogućnosti odbijanja).

***Obavezno (compulsory)** testiranje takođe nije dozvoljeno ukoliko nije „zahtijevano“ (iz razloga dobijanja vize, zaposlenja, med. tretmana i dr.), gdje pacijent ima mogućnost da odbije „uslugu“ i time izbjegne test.

*Sva testiranja na HIV moraju imati puni informisani pristanak lica koje se testira.

Pristanak na povjerljivo i anonimno testiranje potpisuje savjetnik.

Obrazac "Informisani pristanak klijenta", koji potpisuje savjetnik, prilog je DPST protokola.

ŠTA JE DPST?

DPST je proces u kojem se korisnik podvrgava savjetovanju koje mu omogućuje da napravi lični informisani izbor hoće li da se testira na HIV. Ta odluka mora da bude potpuno lični izbor i korisnik mora biti ubijeđen da će proces biti povjerljiv.

DOBROVOLJNOST

- **Dobrovoljnost** u kontekstu savjetovanja i testiranja znači da niko u Bosni i Hercegovini ne može da se podvrgne savjetovanju i testiranju mimo njegove volje.
- **Informirani pristanak** se zasniva na principu da kompetentne osobe imaju pravo da donose odluke u odnosu na svoje učešće u, ili pristanak na izvjesne radnje u kontekstu profesionalnih odnosa zdravstvenog radnika i korisnika. Informirani pristanak štiti osobnu slobodu izbora i respektuje autonomiju korisnika, posebno u odnosu na odluku koja može da se odnosi na njegovo tijelo ili zdravlje (adaptirano iz SZO - Globalni program o AIDS-u 1992. godine).

Na osnovu gore iznesenog, **KORISNIK IMA PRAVO ODBITI TESTIRANJE AKO NE MISLI DA JE TO U NJEGOVOJ NAJBOLJEM INTERESU.**

- **Preventivno savjetovanje** je sastavni dio dobrovoljnog povjerljivog savjetovanja i testiranja. Prilikom savjetovanja korisnik dobija sve neophodne informacije o HIV-u, načinu prenošenja, infekciji, mogućnostima liječenja i sl. U NEKIM SLUČAJEVIMA HIV SAVJETOVANJE JE MOGUĆE BEZ TESTIRANJA, ŠTO MOŽE POMOĆI PROMOVIRANJU PROMJENA U RIZIČNOM PONAŠANJU.
- **Testiranje** na HIV se, shodno evropskim principima testiranja na HIV virus, definira kao procedura traženja HIV antitijela (ili HIV antigena / HIV-RNA) kod korisnika, bez obzira da li je to preporučio liječnik ili je zahtijevao korisnik.
- **Povjerljivost** znači da sa rezultatima testiranja može biti upoznat samo liječnik (savjetnik) koji je izvršio savjetovanje i nijedna druga osoba bez pristanka korisnika. To znači da bilo koji podatak dobijen u toku savjetovanja ne smije biti upotrijebljen, zloupotrijebljen ili javno saopšten ili saopšten nekoj trećoj osobi.
- **Anonimnost** je moguća, po želji korisnika, i znači da korisnik ne daje svoje osobne podatke, već se evidentira pod šifrom anonimnosti, uz suglasnost korisnika, i prestaje u slučaju pozitivnog nalaza i potrebe uključivanja u daljnji tretman.

Obavještavanje partnera je vrlo važna preventivna mjera i u svakoj situaciji savjetnik treba pokušati privoliti korisnika da obavijesti partnera o svom statusu, posebno ukoliko je rezultat potvrđenog testa pozitivan.

- **Decentralizacija / ustroj DPST CENTARA na više lokacija, osigurava dostupnost savjetovanja i testiranja na više mjesta u državi**, na kojima je moguće dobiti kvalitetno i stručno savjetovanje i testiranje. S obzirom da korisnicima nije neophodna uputnica, savjetovanje i testiranje se može obaviti u bilo kojem dostupnom centru.

CILJEVI DOBROVOLJNOG POVJERLJIVOG SAVJETOVANJA I TESTIRANJA

Ovdje govorimo skupa o ciljevima savjetovanja i testiranja, mada se u osnovi ciljevi savjetovanja i testiranja mogu i razdvojiti, međutim međusobna veza savjetovanja i testiranja je duboko prožimajuća, te samo zajednički uvezani mogu ostvariti svoje osnovne uloge u prevenciji.

Dobrovoljno savjetovanje i testiranje u osnovi započinje i završava kao prijateljski otvoren razgovor savjetnice i korisnice, a između je testiranje i njegov rezultat, koji određuje daljnji smjer savjetovanja.

Ciljevi savjetovanja i testiranja:

- saznanje i procjena rizika korisničinog ponašanja vezano za dobijanje ili prenošenje HIV infekcije;
- poticanje promjene u načinu ponašanja s ciljem izbjegavanja odnosno smanjivanja utvrđenog rizika za HIV infekciju;
- određivanje HIV-inficirane osobe radi daljnjeg kliničkog postupanja;
- pružanje informacija HIV negativnim osobama o riziku prenošenja HIV-a, a za HIV pozitivne - smanjenje mogućnosti prenošenja virusa na druge;
- iniciranje obavještavanja partnerica o savjetovanju, uslugama i načinima zaštite za partnerice HIV pozitivnih osoba;
- pružanje informacija i/ili upućivanje pacijentice na dostupno liječenje, njegu i usluge u oblasti psihosocijalne potpore.

PROCES SAVJETOVANJA

DPST proces se sastoji od savjetovanja prije testiranja, testiranja i savjetovanja poslije testiranja. Savjetovanje je povjerljiv razgovor između korisnika i savjetnika koji treba omogućiti korisniku da prevlada stres i donese osobnu odluku u odnosu na HIV/AIDS. U toku ovoga razgovora procjenjuje se osobni rizik u vezi sa prenošenjem HIV-a i pojašnjava način kako spriječiti inficiranje, koncentrirajući

se pri tome na emocionalne i socijalne veze sa osobom s mogućom ili već postojećom infekcijom HIV-om. Uz pristanak korisnika savjetovanje se može proširiti i na supružnike, seksualne partnere ili bliske rođake (tzv. porodični nivo savjetovanja sa konceptom podijeljene povjerljivosti). Savjetovanje je proces koji može uključiti i više sastanaka, ali i praćenje nakon dobijanja rezultata testa. Savjetovanje se može uraditi na bilo kojem mjestu gdje se nudi mogućnost za miran, neometan i povjerljivi razgovor). Osim individualnog savjetovanja i porodičnog nivoa savjetovanja, ono može biti i grupno, ali ga mora pratiti individualno savjetovanje. U ovom protokolu pretežno govorimo o klinički baziranom savjetovanju, tj. savjetovanju koje se obavlja na formalnim mjestima, kao što su zdravstvene ustanove, i koje vodi zdravstveni radnik, mada ga može obavljati i psiholog koji je prošao adekvatnu obuku za savjetnika. Savjetovanje može biti i savjetovanje u zajednici, koje obavlja educirani pripadnik zajednice (NVO, vjerske organizacije i sl). To savjetovanje se obavlja na manje formalnim mjestima u zajednici i stoga se korisnik može osjećati opuštenije. Problem ovoga vida savjetovanja je to što ga mora pratiti testiranje (uzimanje krvi za testiranje) i saopćavanje nalaza nakon testiranja, a to, prema našim propisima, mogu da rade samo zdravstveni radnici. Stoga se preporučuje da se savjetovanje bazirano na zajednici obavlja isključivo kao grupno savjetovanje, nakon čega bi slijedilo individualno savjetovanje u skladu s našim propisima.

SAVJETOVANJE PRIJE TESTIRANJA NA HIV

Povjerljivo savjetovanje i testiranje se obavlja u centrima za dobrovoljno, povjerljivo savjetovanje i testiranje (u daljnjem tekstu - Centrima). Centri se osnivaju pri klinikama - odjelima za zarazne bolesti ili pri Zavodima za javno zdravstvo / zaštitu zdravlja, a iznimno i pri Domovima zdravlja.

S obzirom da smo se opredijelili da je jedno od načela dobrovoljnog povjerljivog savjetovanja i testiranja decentralizacija usluga sa svrhom povećanja efikasnosti i dostizanja ciljeva univerzalnog pristupa do 2010. godine, proklamovanog od strane SZO-a, korisnice dolaze u Centre bez uputnica izdatih od strane drugih zdravstvenih radnica, ali mogu imati uputnice (vaučere) izdate od nevladinih organizacija uključenih u rad na terenu (outreach). Posjedovanje ovih uputnica nije neophodno.

Izgled, forma i sadržaj uputnica izdanih od strane NVO-a za osobe koje su u visokom riziku od dobijanja HIV-a biće standardizirani od strane NVO uz saglasnost entitetskih ministarstava, odnosno pomoćnika načelnika Brčko Distrikta zaduženih za zdravlje.

Savjetovanje prije testiranja na HIV je povjerljiv razgovor između savjetnice i korisnice prije testiranja. Ovaj razgovor može da bude i u grupi, ali se tada daju opće informacije o rizičnim oblicima ponašanja. Savjetovanje prije testiranja treba osigurati svakom pojedincu dovoljnu količinu informacija za donošenje informirane odluke o dobrovoljnom pristupanju testiranju. Pri tome se pojedincu mora skrenuti pažnja na mogućnost odustajanja od testiranja u svakom trenutku i na nepostojanje mogućnosti prinudnog testiranja. U toku preporučivanja savjetovanja i testiranja savjetnica treba objasniti pojam povjerljivosti, šta ona znači i kako se ostvaruje te uputiti korisnicu da može dobiti i anonimno testiranje i šta ono znači. Povjerljivi razgovor uključuje i seksualnost i seksualne odnose, a ponekad i seksualnu orijentaciju klijentice, te rizična ponašanja u odnosu na spolne odnose i korištenje ilegalnih psihoaktivnih supstanci (droga). Također bi svaka preporuka trebala biti praćena i uputama o načinima i sredstvima za sprečavanje infekcije / zaraze i širenja HIV-a, mogućnostima liječenja i raspoloživosti drugih usluga.

Savjetnica nakon izvršenog savjetovanja obavezno popunjava standardiziranu anketu - upitnik o faktorima rizika za HIV i svim utiscima na osnovu podataka koje je dobila tokom savjetovanja (anketa / upitnik je aneks protokola). Anketa može sadržavati dio koji se odnosi na HBV i HCV, ali to nije neophodno.

Savjetnica bi trebala:

- osigurati dovoljno vremena za razgovor, koji se često ne može ograničiti na standardom predviđenih 20 minuta;
- osigurati povjerljivost podataka o korisnici i upoznati je s tim;
- razgovarati sa korisnicom o razlozima za testiranje, te o rezultatima koji se mogu očekivati;

- provjeriti njeno razumijevanje HIV infekcije i puteva prenošenja HIV-a;
- prenijeti informacije o mogućim načinima zaštite od HIV-a;
- prenijeti informacije o metodama zaštite koje su odgovarajuće za tu klijenticu;
- ponuditi tačne informacije o HIV-u, koje mogu pomoći u donošenju odluke o dobrovoljnom i informiranom pristanku;
- objasniti značenje HIV testa i očekivanih rezultata;
- upoznati korisnicu sa značenjem pojma period prozora;
- objasniti proceduru testiranja;
- objasniti da u svakom momentu korisnica može na vlastiti zahtjev odustati od testiranja;
- osigurati pismenu saglasnost korisnice prije HIV testiranja (saglasnost potpisuje savjetnica), ukoliko se ne radi o anonimnom testiranju
- dodijeliti identifikacijski kod korisnici, koji će je dalje pratiti u svim medicinskim postupcima neophodnim kod testiranja na HIV.

Savjetnica ne bi trebala:

- zasipati korisnicu informacijama koje mogu zamagliti njeno razumijevanje postupaka;
- pojašnjavati šta je korisnica željela reći;
- prekidati razgovor kad vidi da korisnica insistira na nekoj temi koja je samo njoj važna;
- predviđati rezultat testiranja;
- donositi odluke u ime korisnice;
- preuzimati odgovornost za ponašanje korisnice;
- iznositi osobne ili moralne procjene o korisnici ili njenom načinu života i ponašanju.

TESTIRANJE NA HIV

Uzimanje krvi od korisnika za testiranje na HIV obavlja se na istom mjestu gdje se obavlja i savjetovanje kako bi se izbjeglo nepotrebno lutanje korisnika i smanjila mogućnost daljnje stigmatizacije ili pak diskriminacije. Osnovni princip Centara je da “putuje krv, a ne korisnik.”

Uzorak krvi se uzima nakon prijema i obavljenog savjetovanja, te nakon dobivanja pristanka korisnika, kojim se potvrđuje da je dobrovoljno i na bazi informacija, datih u toku razgovora, samostalno donio odluku da pristane na testiranje na HIV.

Uzorak krvi nakon toga dobiva popratnu uputnicu sa identifikacijskim kodom kao na upitniku i u evidencijskom protokolu, u koji se unose osnovni podaci posjete i iz kojeg se priprema izvještaj prema zahtjevu Fonda. Za fakturiranje usluga koriste se samo agregirani podaci, bez osobnih podataka korisnika.

Šifrirani uzorak se službeno dostavlja u laboratoriju.

Testiranje se provodi u laboratorijama pomoću ELISA testova novije generacije, kojima se određuje prisutnost antitijela na HIV tip 1 i HIV tip 2 u krvi. Kombiniranim testom može se utvrditi i prisutnost antigena p24. Testovi su u osnovi kvalitativni i njima se samo utvrđuje prisutnost antitijela na HIV, ali ne i tip HIV-a, te ne pravi razlika između HIV 1/2 tipa ili između antitijela i antigena.

Uz svaku seriju testova radi se obavezno i pozitivna i negativna kontrola. Ukoliko kontrole nisu u okviru propisanih vrijednosti, rezultati nisu pouzdani i testovi se moraju ponoviti. U tom slučaju zadatak savjetnika je da pažljivo, ali i potpuno istinito obavijesti korisnika o potrebi ponavljanja testiranja i razlozima za to. Iz tih razloga je potrebno serum čuvati 24 sata na temperaturi od +4°C.

NAKON UZIMANJA UZORAKA (I OTPREME U LABORATORIJU) upotrijebljeni se materijali (za jednokratnu upotrebu) odlažu u dezinfekciono sredstvo (1%-tni rastvor natrij-hipohlorita), a onda odstranjuju na način propisan u skladu sa Zakonom o odlaganju opasnih materija.

Rezultate analiza iz laboratorije preuzima tim Centra, a savjetnik, **bez obzira na rezultate testa**, ih osobno saopćava korisniku prilikom naredne posjete - **ne telefonski!** Dakle, korisnik se pojavljuje samo u DPST centru, a uzorak „putuje“. Rezultate testa je potrebno po mogućnosti saopćiti isti dan i zakazati ili započeti savjetovanje nakon testiranja. Ukoliko to nije moguće, korisnika treba na ispravan način obavijestiti i zakazati novi termin za saopćavanje rezultata i savjetovanje poslije testiranja.

Korisniku se ne izdaje nikakav nalaz o rezultatima testiranja - u skladu s principima povjerljivosti i anonimnosti.

Ukoliko korisnik insistira na izdavanju nalaza, onda se mora pažljivo objasniti da je savjetovanje i testiranje besplatno jer se koristi samo u svrhe sprečavanja i širenja HIV-a, a ukoliko korisnik ipak traži izdavanje nalaza, onda je to vjerovatno u druge svrhe (putovanje u druge države, izdavanje vize, u svrhu dobijanja zaposlenja kod neke strane organizacije koja insistira na znanju HIV statusa uposlenika). U ovakvim slučajevima se savjetovanje i testiranje moraju naplatiti prema važećem cjenovniku i u skladu s propisima zdravstvene ustanove te nalaz izdati sa potpunim podacima korisnika.

Ukoliko korisnik odustane od testiranja za vrijeme, neposredno prije ili u toku uzorkovanja krvi, postupak se prekida, i o tome osoba koja uzorkuje krv obavještava savjetnika. Klijent može odustati prije, u toku ili poslije nošenja uzorka krvi u laboratoriju, kojom prilikom se obavještava odgovorna osoba laboratorije da se postupak testiranja prekida / obustavlja.

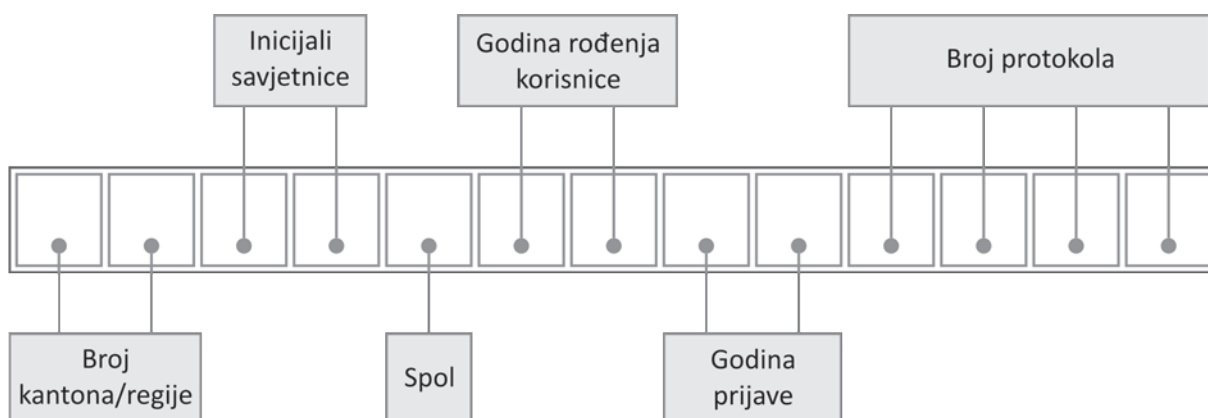
Odustajanje korisnika od testiranja u bilo kojem trenutku ne može imati negativne posljedice za bilo koji daljnji medicinski postupak ili intervenciju.

Svi podaci se čuvaju u evidencijskom protokolu, koji mora biti siguran i pohranjen pod ključem na mjestu koje nije dostupno nepozvanim osobama. Niti jedan zdravstveni radnik koji učestvuje u procesu savjetovanja i testiranja ne smije bez pristanka korisnika nikome saopćavati podatke o korisniku do kojih je došao u ovom procesu. Objavljivanje agregiranih podataka u svrhu praćenja kretanja bolesti i procjene efekata različitih preventivnih mjera ne smatra se odavanjem liječničke tajne, jer se ne saopćavaju nikoji identifikacijski podaci.

Nepridržavanje ovog postupka smatra se težom povredom radne discipline i kodeksa zdravstvenih radnika, te bilo koja osoba koja dođe do saznanja o kršenju pravila ovog postupka može pred odgovarajućim organima ili tijelima pokrenuti disciplinski postupak protiv odgovornog zdravstvenog radnika.

IDENTIFIKACIJSKI KOD

Identifikacijski kod se sastoji od kombinacije 13 slova i brojeva, koji omogućavaju evidentiranje korisnice, ali ne sadrži osobne podatke, koji bi omogućili osobnu identifikaciju. Svi materijali za HIV testiranje i dijagnostičke procedure za utvrđivanje HIV stanja korisnice sadrže na uputama ovaj identifikacijski kod radi osiguranja povjerljivosti i anonimnosti.

Prva dva mjesta u identifikacijskom kôdu predstavljaju broj kantona / regije:

01. UNSKO-SANSKI
02. POSAVSKI
03. TUZLANSKI
04. ZENIČKO-DOBOJSKI
05. BOSANSKO-PODRINJSKI
06. SREDNJOBOSANSKI
07. HERCEGOVAČKO-NERETVANSKI
08. ZAPADNOHERCEGOVAČKI
09. KANTON SARAJEVO
10. HERCEGBOSANSKI
11. BANJA LUKA
12. DOBOJ
13. ZVORNIK
14. ISTOČNO SARAJEVO
15. FOČA
16. TREBINJE
17. DISTRIKT BRČKO

Sljedeća dva mjesta su za inicijale savjetnice, što je samo po sebi razumljivo.
Nakon toga je jedno mjesto za oznaku spola korisnice:

01. MUŠKI
02. ŽENSKI

Sljedeća dva mjesta su za dva zadnja broja godine rođenja korisnice. Npr. ako je godina rođenja 1948, upisuje se 48.

Po istom principu, naredna dva mjesta su za posljednja dva broja godine prijave. Primjer, evidentira se u 2007. godini, a upisuje se 07.

Posljednja 4 mjesta su brojevi evidencijskog (djelovodnog) protokola, koji počinju sa 0001 i završavaju sa 9999.

Savjetnica dodjeljuje ovaj identifikacijski kod korisnici, koji će je dalje pratiti u svim medicinskim postupcima neophodnim kod testiranja na HIV.

Nepridržavanje ovog postupka smatra se težom povredom radne discipline i kodeksa zdravstvenih radnica, te bilo koja osoba koja dođe do saznanja o kršenju ovog postupka može pred odgovarajućim organima ili tijelima pokrenuti disciplinski postupak protiv odgovorne zdravstvene radnice.

PERIOD PROZORA

PERIOD IMUNOLOŠKOG PROZORA (SEROKONVERZIJE)

U slučaju infekcije HIV-om, kao i kod drugih infektivnih agenasa, tjelesni imunološki sistem, nakon što registrira strani agens, stvara specifična antitijela.

Vrijeme koje je potrebno da se antitijelo nakon ulaska HIV-a u organizam sintetizira i registrira zove se imunološki prozor.

Označava se kao period u kojemu u krvi pacijenta postoji virus, ali se sada dostupnim metodama još ne može otkriti.

Ovo je naročito bilo važno u proteklom periodu, kada su se ELISA testovima, kao najčešće korištenim, mogla identificirati samo antitijela. Antitijela, naime, ne nastaju u momentu zaražavanja, te je potrebno određeno vrijeme za njihovo stvaranje i prisutnost u krvi u detektabilnim razinama. To vrijeme je iznosilo 3- 6 mjeseci. Kod većine zaraženih nakon tri mjeseca su se mogla odrediti antitijela u krvi, dok je kod manjeg broja bilo potrebno više vremena da se odrede i to je bilo uglavnom do 6 mjeseci. Sa usavršavanjem osjetljivosti testova i taj se period skraćivao iz generacije u generaciju testova, te su najnoviji testovi (testovi 4-te generacije) sposobni da već nakon 6 sedmica, a neki tvrde i prije, odrede prisutnost uzročnika ili antitijela u krvi. Shodno tome, svim osobama koje su negativne na testiranju potrebno je objasniti i pojam *period prozora* i osigurati da razumiju kako osoba može imati uzročnika u organizmu, a da se testovima ne može otkriti u *periodu prozora*. Naročito je potrebno skrenuti pažnju da u periodu prozora može postojati visok nivo virusa u krvi i da osobe koje se nalaze u ovom periodu mogu lako prenijeti virus na svoje partnere, posebno zato što vlastiti organizam još nije počeo stvarati antitijela, koja će u daljnjem toku donekle kontrolirati zarazu. Stoga, ako je prošlo *manje* od dva do tri mjeseca od rizičnog ponašanja, potrebno je savjetovati korisniku da sačeka taj period i uradi testiranje. Zbog već prije spomenute činjenice da se u nekih osoba sporije stvaraju antitijela, takav test je u slučaju negativnog rezultata potrebno ponoviti za 4- 6 mjeseci.

UČESTALOST TESTIRANJA

Važno pitanje u kontekstu perioda prozora i izloženosti riziku/cima korisnika jest koliko često korisnici trebaju ponavljati testiranje. Odgovor na ovo pitanje zavisi od nastavljanja rizičnih oblika ponašanja. Kod pripadnika nekih grupa koji se rizično ponašaju u kontinuitetu ponavljanje testiranja svakih 6 - 12 mjeseci može biti korisno, ali naravno da to ovisi o sposobnosti entiteta / kantona / regije da osigura finansijsku održivost ovakvih programa, ali se preporučuje ponoviti barem jednom godišnje. Ovo se prije svega odnosi na seksualne radnike i njihove klijente, osobe koje injektiraju droge, a pritom razmjenjuju pribor, muškarce koji imaju seks sa muškarcima, i na seksualne partnere HIV-om inficiranih osoba.

Ženama koje su bile izložene riziku u toku trudnoće treba obavezno preporučiti savjetovanje i testiranje u nekom od Centara.

TESTOVI NA HIV ANTIGENE I ANTITIJELA

Testiranje se za sada provodi u laboratorijama pomoću ELISA testova 3će ili 4te generacije (Combo), kojima se određuje prisutnost antitijela na HIV tip 1 i HIV tip 2 u krvi. Kombiniranim testom se može utvrditi i prisutnost antigena p24. Testovi su u osnovi kvalitativni i njima se samo utvrđuje prisutnost antitijela na HIV, ali ne i tip HIV-a, te ne prave razliku između HIV 1/2 tipa ili između antitijela i antigena. Pored upotrebe ELISA testova, mogu se primjenjivati i druge metode otkrivanja prisutnosti antigena ili antitijela. Svjetska zdravstvena organizacija preporučuje da se izvode samo testovi koji odgovaraju minimumu kriterija izvođenja u terminima specifičnosti i osjetljivosti. Osjetljivost >99% za brze (rapid) testove i 100% za ELISA, a specifičnost >98%. U Bosni i Hercegovini se, kao što je prije spomenuto, testiranje vrši ELISA testovima, a dozvoljeno je i izvođenje brzih testova (mada za sada imamo ograničena iskustva s njima). Bosna i Hercegovina spada u grupu zemalja koje se protive slobodnoj prodaji brzih testova u apotekama jer se tako ne pomaže sveukupnim naporima za sprečavanje i suzbijanje širenja HIV-a.

Senzitivnost (osjetljivost) je sposobnost testa da stvarno identificira prisutnost antitijela, odnosno antigena u datom uzorku, tj. da stvarno zaraženi uzorak HIV pozitivne krvi prepozna kao takav.

Specifičnost testa se odnosi na to koliko seronegativnih uzoraka krvi stvarno identificira kao negativne. U gornjem primjeru specifičnost >98,8% znači da od 1000 uzoraka krvi koji u sebi nemaju prisutna antitijela na HIV - manje od 12 mogu biti identificirani kao lažno pozitivni.

- **ELISA/EIA** (Enzyme-linked immunosorbent assay). Najčešće korišteni test za otkrivanje HIV IgG antitijela u serumu pacijentice je EIA test. HIV antitijela pacijentice vežu se za HIV antigen u prisutnosti enzima koji cijepa bezbojni supstrat u obojeni produkt, što se može mjeriti spektrofotometrijski. Test je široko rasprostranjen i jeftin. Potvrđivanje u početku reaktivnog uzorka drugim testom koji koristi virusne antigene i/ili format drugog tipa preporučuje se prije nego se izda potvrda o pozitivnom testu.
- **BRZI TEST** (Rapid Test) razvijen je zbog toga da se izbjegnu skupa aparatura i potreba za dobro uvježbanim i iskusnim laboratorijskim radnicama kao što je to slučaj u EIA testu. Osim toga, kod brzog se testa rezultat dobije isti dan kada se uzme uzorak na testiranje. Današnji brzi testovi se zasnivaju na četiri imunološka principa: aglutinaciji partikula, imunodotu (papirna traka slična traci koja se koristi kod pregleda urina), imunofiltraciji i imunohromatografiji. Pozitivan test se vidi po aglutinaciji, mrlji, tački ili liniji, ovisno o formatu testa. Senzitivnost i specifičnost posljednje generacije brzih testova je približno kao kod ELISE. Brzi test se može koristiti u vezanom povjerljivom testiranju za populacije do kojih je teško doprijeti (injekcione korisnice droga, seksualne radnice), ili za geografski udaljene populacije.
- **WESTERN BLOT**. Ovaj test je dizajniran tako da otkrije anti-HIV 1 antitijela. Osim toga, omogućava određivanje specifičnih antigena protiv kojih su uperena antitijela - u procesu elektroforeze. Test se široko primjenjuje za potvrđivanje pozitivnog ELISA testa. Senzitivnost i specifičnost prevazilaze 99,9% za kombinaciju EIA skrining eseja i potvrdnog Western blota na EIA pozitivnim uzorcima.

U izvjesnom broju slučajeva može se javiti nesigurno očitavanje rezultata Western blot testa, te je u tom slučaju potrebno uraditi test kvalitativnog određivanja aminokiselina, kao sa DNA ili RNA PCR testom ili alternativnim metodama.

- **HIV P-24 antigen test**. Ovom metodom mjeri se količina slobodnih virusnih proteina (p-24) prisutnih u plazmi ili supernatantu tkivne kulture, a ponovo se koristi kasnije za praćenje napredovanja HIV oboljenja. Danas se rijetko izvodi sam test; pretežno se radi u kombinaciji sa otkrivanjem antitijela ELISA COMBO testom.
- **PCR (polymerase chain reaction) test** je uveden u kasnim 80-tim, te predstavlja veliki dijagnostički napredak u vezi sa mnogim oboljenjima, uključujući i HIV infekcije. Ova snažna tehnika može pojačati ciljnu DNA ili RNA i kada postoje u vrlo malim količinama (manje od jedne kopije HIV na 100.000 stanica) putem serije dvojnih (binarnih) ciklusa replikacije. Ona također ima ulogu u dijagnosticiranju primarne HIV infekcije, ali i kod dokazivanja perinatalne infekcije u novorođenčadi i dojenčadi. Osim PCR, postoje i druge metode određivanja nukleinskih kiselina (bDNA, NASBA i sl.).

Mjerenja virusnog opterećenja (viral load) kvantitativnim PCR-om postalo je standardna procedura za stepenovanje i praćenje odgovora na antiretroviralnu terapiju. Procjena testova viral loada uključuje osjetljivost na različite subtipove HIV-a, reproducibilnost, tačnost i sigurnost. Podaci se porede sa zlatnim standardom metoda ovoga testa. PCR kvalitativna metoda se izvodi u Banjoj Luci, Mostaru, Sarajevu i Tuzli.

U svakodnevnom radu, osim testiranja koje se obavlja u sklopu savjetovanja i testiranja i koje mora biti dobrovoljno i praćeno informiranim pristankom, postavlja se pitanje da li postoji mandatorno (obavezno) testiranje u BIH.

Odgovor je da, ali ne za osobna pojedinačna testiranja. Shodno preporukama Svjetske zdravstvene organizacije, obavezno se testira svaka donacija krvi, ili svaki transplantat na prisutnost virusa HIV-a. Testiranja se također mogu raditi i u svrhu istraživanja prisutnosti virusa u određenim populacijama, te u izvjesnim slučajevima nije potreban informirani pristanak. Nekada je bila uobičajena terminologija kod testiranja: skrining, dijagnostičko HIV testiranje i testiranje u svrhu nadzora. Kako je već istaknuto, ova terminologija se napušta, ali još uvijek postoji nekoliko osnovnih podjela u nekadašnjem dijagnostičkom testiranju i testiranju u svrhu nadzora. Da se ne bi stvarala zablude kod testiranja koja se provode na HIV, u sljedećoj tabeli su date njihove osnovne karakteristike.

Nevezano anonimno testiranje (bez informiranog pristanka)

- Testiranje uzoraka koji su bili prikupljeni za druge svrhe.
- Nema osobnih indikatora ili imena, nije dobiven informirani pristanak, ne zahtijeva se savjetovanje.
- Uzorak je kodiran.

U osnovi, nevezano anonimno testiranje se može koristiti za nadzor oboljenja, a nema nikakvu vrijednost u dijagnostičkom testiranju.

Nevezano anonimno testiranje (sa informiranim pristankom)

- Testiranje nevezanih uzoraka sakupljenih isključivo s ciljem nadzora.
- Informirani pristanak je neophodan.
- Nema osobnih indikatora ili imena, ne zahtijeva se savjetovanje.
- Uzorak je kodiran.

Vežano povjerljivo testiranje (sa informiranim pristankom)

- Informirani pristanak i savjetovanje prije i nakon testiranja su neophodni.
- Dobiju se osobni indikator ili ime.
- Uzorak je kodiran; kod ili šifra je povezan sa informacijom za osobnu identifikaciju.

Vežano anonimno testiranje (sa informiranim pristankom)

- Informirani pristanak i savjetovanje prije i nakon testiranja su neophodni.
- Ne dobiju se osobni indikator ili ime.
- Uzorak je kodiran, kod se daje pacijentici tako da samo ona može povezati sebe sa rezultatom testa.

Primjenu ove metode opisala je UNAIDS / SZO radna grupa za globalni HIV/AIDS/STI nadzor. Njena primjena u aktivnostima za nadzor nad HIV-om trebala bi se voditi od strane politike zemlje u kojoj se provodi.

Kod (ili šifra) mora se osigurati za svaki uzorak koji se testira. Kod se koristi za identifikaciju svakog uzorka u toku procedure testiranja. Kod treba da bude jedinstven za svaki uzorak, a može biti ili ne biti vezan za osobne informacije (npr. ime, klinički broj protokola i sl.), zavisno od toga da li je testiranje vezano ili nevezano. Kod se može vezati za demografske odrednice (npr. spol, dob, bračno stanje, područje stanovanja – kod vezanog i nevezanog testiranja) ili rizično ponašanje (kod vezanog testiranja) koje se saznaje u vrijeme uzimanja uzorka. **Prema tome, od vrste koda ili šifre zavisi koju od gore spomenutih vrsta testiranja imamo.**

Mada se uglavnom, kada govorimo o dobrovoljnom povjerljivom savjetovanju i testiranju misli na savjetovanje i testiranje koje zahtijeva korisnica, u posljednje vrijeme obraća se veća pažnja i savjetovanju i testiranju preporučenom od strane zdravstvenih radnica, što znači da zdravstvena radnica, osobito u slučaju prepoznatog rizika, predloži tj. upozna korisnicu sa mogućnošću posjete DPST Centru. Zdravstvene ustanove su mjesta susreta sa osobama koje žive sa HIV-om ili trebaju prevenciju, liječenje,

njegu ili psiho-socijalnu potporu. Svjetska zdravstvena organizacija pravi razliku u potrebi i intenzitetu savjetovanja i testiranja koje preporuča zdravstvene radnice između država sa različitim stupnjevima epidemije HIV-a.

KOME PONUDITI TESTIRANJE

Prema općim preporukama SZO-a za sve tipove epidemija, savjetovanje i testiranje treba ponuditi:

- svim odraslim, adolescentima i djeci koji dolaze u zdravstvenu ustanovu sa znacima, simptomima ili općim stanjem koje bi moglo pobuditi sumnju na HIV infekciju. Ovo uključuje, mada nije nužno ograničeno na tuberkulozu, i druga stanja označena u kliničkim stadijima HIV infekcije prema kriterijima SZO-a;
- djeci rođenoj od HIV pozitivnih žena kao rutinsku proceduru praćenja nakon poroda;
- muškarcima koji zahtijevaju cirkumciziju kao metodu za sprečavanje HIV infekcije.

SZO za zemlje sa niskom ili koncentriranom epidemijom ne preporučuje savjetovanje i testiranje na HIV za sve osobe koje dolaze u zdravstvenu ustanovu s obzirom na nizak rizik izlaganja infekciji. U tim okolnostima savjetovanje i testiranje na HIV se preporučuje samo odraslima, adolescentima i djeci koji dolaze u zdravstvenu ustanovu sa znacima, simptomima ili općim stanjem koje bi moglo pobuditi sumnju na HIV infekciju, uključujući imunodeficientne, spolno prenosive infekcije, tuberkulozu, a za djecu ako postoji sumnja da su bili izloženi HIV-u perinatalno. Ukoliko je niska prevalencija HIV-a kod pacijenata sa tuberkulozom u nekim državama, ova preporuka ne mora biti prioritet. Odluka treba li ili ne treba nekome ponuditi savjetovanje i testiranje na HIV u državama sa niskim stupnjem epidemije, kao što je naša država, treba da se donese na bazi procjene epidemiološkog i socijalnog konteksta. Moguće je razmatrati preporuku za savjetovanje i testiranje prilikom pružanja usluga u slučaju SPI (spolno prenosivih infekcija), usluga koje se pružaju pojedincima sa vrlo rizičnim ponašanjem, ginekološko-opstetričnih usluga, ATD ili ustanova koje liječe oboljele od tuberkuloze.

Shodno gore navedenim preporukama SZO-a, u našim zdravstvenim ustanovama savjetovanje i testiranje bi se trebalo preporučiti:

- osobama sa više seksualnih partnera, nepoznatih partnera ili seksualnih radnika, a pri tome se radilo o nezaštićenom seksualnom odnosu;
- osobama koje se bave pružanjem seksualnih usluga
- osobama koje traže procjenu i liječenje seksualno prenosivih infekcija (SPI), posebno nakon dijagnoze SPI kada je infekcija bila praćena povećanim rizikom od HIV prijenosa (npr. anamnestički podatak o nezaštićenom seksualnom odnosu) ili ako je osoba imala nezaštićeni spolni odnos sa osobom za koju smatra da bi mogla biti zaražena HIV-om (npr. osoba koja injekciono koristi drogu, osoba koja je liječena zbog spolno prenosive bolesti ili hepatitisa B i C);
- osobama koje su imale ili imaju jednu od sljedećih bolesti ili simptoma: učestale uporne gljivične infekcije rodnice, koje ne prolaze na uobičajenu terapiju, herpes zoster koji se ponavlja, smanjenje broja trombocita, pojavu psorijaze u slučaju da nema nasljedne sklonosti, teške upale pluća kod mlađe osobe (15-40 god.) i upalni procesi u zdjelici;
- osobe koje imaju historiju o ranijem ili sadašnjem injektiranju droga, posebno ukoliko postoji podatak o dijeljenju šprica, igala i drugog pribora;
- muškarcima koji su imali odnose sa drugim muškarcima, osobito ako se radilo o nezaštićenom seksualnom odnosu;
- partnerima svih gore pomenutih osoba uključujući partnere pronađene putem obavještanja partnera;
- osobama koje dolaze iz ili se vraćaju iz visoko endemičnih HIV/AIDS područja, a koje traže pretrage na SPI kao i njihovim partnerima;
- zdravstvenim radnicima kao i drugim osobama koje se akcidentalno izlože tjelesnim tečnostima koje mogu sadržavati HIV, npr. krv, tečnosti koje sadrže vidljivu krv ili druge potencijalno infektivne tečnosti ili tkiva, kao sjemena tekućina, vaginalna tečnost ili ubodi iglom, odn. inokulacija preko mukoznih membrana ili rana na koži;
- osobama koje imaju duže vremena povišenu tjelesnu temperaturu, nepoznatog uzroka;

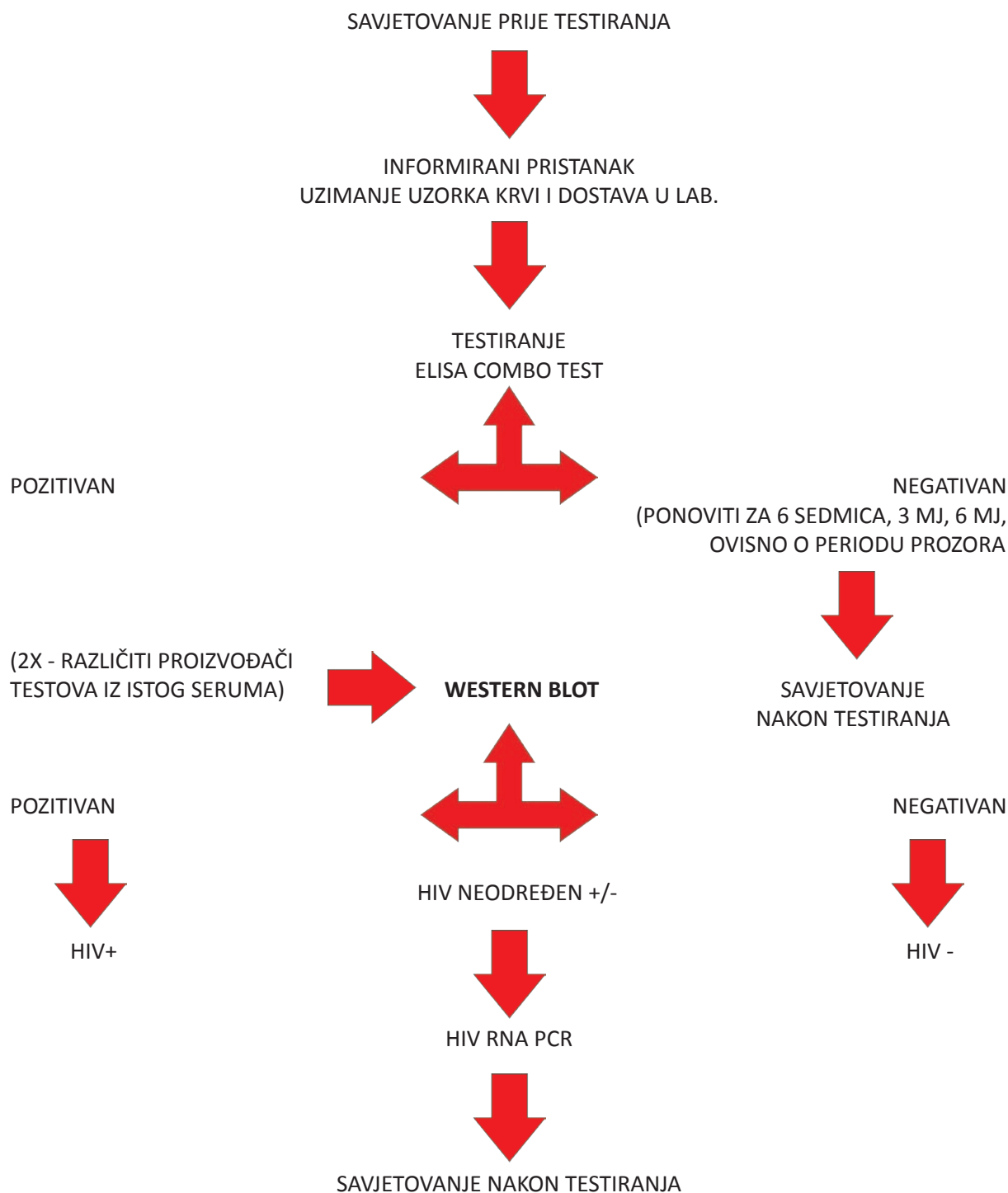
- žrtvama kriminalnog napada, kao što su silovanje ili seksualno zlostavljanje, ili su pak bile žrtve trgovine u smislu seksualnog iskorištavanja;
- osobama koje su imale seksualne kontakte sa poznatom HIV pozitivnom osobom, što može biti indikacija i za profilaksu (PEP - post-exposure prophylaxis) antiretroviralnim lijekovima;
- osobama koje su dobile transfuzije krvi za vrijeme kada se krv nije testirala na HIV;
- trudnicama s obzirom na rizične faktore, posebno one koje imaju jedan ili više gore pomenutih faktora rizika;
- osobama kod kojih je dijagnosticirana tuberkuloza, osobito ako su imali ili imaju i neke od gore pobrojanih rizika.

SAVJETOVANJE I TESTIRANJE NA HIV OSOBA MLAĐIH OD 18 GODINA (maloljetne / malodobne osobe)

Shodno pozitivnim zakonskim propisima u Bosni i Hercegovini, bilo koju medicinsku intervenciju pri kojoj dolazi do prekida kontinuiteta kože, nije moguće izvesti kod osobe mlađe od 18 godina bez pristanka roditelja / staratelja / hranitelja. U skladu sa ovim propisima, za sada nije moguće provesti testiranje na HIV osoba mlađih od 18 godina bez ranije spomenutog pristanka. Poštujući pravo svake osobe, pa i maloljetne / malodobne da zna svoj HIV status bilo ko da daje prethodne informacije o savjetovanju i testiranju, ili savjetnica, dužni su ovo zakonsko ograničenje napomenuti mlađim osobama i pružiti pomoć za dobijanje pristanka od roditelja / staratelja / hranitelja ukoliko to zahtijeva korisnica.

SHEMA ALGORITMA HIV TESTIRANJA

Algoritam HIV testiranja

HIV testiranje počinje inicijalnim ELISA ili rapid testom. Ako je nereaktivan, ovisno o periodu prozora i rizičnom ponašanju, ponoviti za 6 sedmica, 3 mjeseca, 6 mjeseci.

Ako je reaktivan, retestira se iz istog uzorka ELISA testom drugog proizvođača.

Ako je ponovljeni test reaktivan, uzorak se evidentira kao **ponovljeni pozitivan** i radi se **potvrđni test**, specifičnijim, suplementnim testom (Western blot).

Uzorci koji su pozitivni nakon potvrđnog testa smatraju se **HIV pozitivnim**.

Uzorci koji su ponovljeni ELISA reaktivni i daju **neodređeni Western blot** rezultat ponavljaju se RNA PCR testom. Ako je RNA test pozitivan, smatraju se HIV pozitivnim. Ako je RNA test negativan, smatraju se HIV negativnim.

SAVJETOVANJE NAKON TESTIRANJA

Savjetovanje nakon testiranja je sastavni dio preventivnog savjetovanja, a predstavlja nastavak povjerljivog razgovora savjetnice i korisnice, pri kojem savjetnica korisnici saopćava rezultat testiranja. Cilj ovoga dijela savjetovanja je pomoći korisnici da shvati i nosi se sa rezultatom HIV testa. U ovom procesu savjetnica priprema korisnicu za rezultat testa, saopćava ga i daje korisnici daljnje savjete i informacije, a prema potrebi upućuje je i na druge usluge koje može dobiti. Njih dvije razgovaraju o načinima kako smanjiti mogućnost zaraze ili prenošenja HIV-a. Forma savjetovanja nakon testiranja ovisit će o rezultatu HIV testa. Ako je nalaz pozitivan, treba ga saopćiti jasno, ali i koliko je to moguće nježno i ljudski. Uloga savjetnice ovdje je velika jer treba pružiti emocionalnu podršku korisnici te dalje razgovarati o načinima kako se najbolje može nositi s tim saznanjem. Istovremeno joj treba pružiti sve informacije o uslugama koje može dobiti. Obavezno treba zakazati sljedeći sastanak. Sljedeći sastanci će omogućiti korisnici da se privikne na spoznaju da živi sa HIV-om i zauzme pozitivan stav u odnosu na svoj daljnji život. Također se omogućava osobi koja živi sa HIV-om da možda pozove nekoga od porodice da dijeli povjerljivost i učestvuje u savjetovanju, započinjući tako porodični nivo savjetovanja. Naredni sastanci daju joj šansu da obavijesti partnera i pozove ga na savjetovanje i testiranje. No, ne smijemo zaboraviti da je savjetovanje važno i ako je rezultat negativan. Korisnica će se osjećati oslobođenom od pritiska i savjetnica to treba iskoristiti da istakne nekoliko važnih stvari kao što su period prozora, načini sprječavanja zaraze HIV-om, te pomogne korisnici u usvajanju sigurnijih oblika ponašanja ili navika.

Znanje HIV statusa je dobrovoljno - osoba sama donosi odluku o tome želi li se testirati, tj. da li želi znati rezultat testa!

Savjetnica treba:

- osigurati dovoljno vremena za razgovor o rezultatima testa, bez obzira kakav je rezultat;
- saopćiti rezultat jasno i jednostavno bez nepotrebnog odugovlačenja i nećkanja, posebno ukoliko se radi o pozitivnom nalazu;
- u slučaju negativnog rezultata, podsjetiti korisnicu na period prozora;
- savjetovati korisnicu kako da u narednom periodu izbjegava rizik zaraze HIV-om.

U slučaju pozitivnog rezultata treba:

- osigurati korisnici vrijeme koje joj je potrebno da prihvati rezultat testa;
- podsjetiti korisnicu na razliku između HIV infekcije i AIDS-a;
- tačno obavijestiti korisnicu o tome šta može da predstavlja pozitivni nalaz, objasniti mogućnost testa i njegovu specifičnost, te to da se taj pozitivan nalaz mora i potvrditi Western blot testom (potvrđnim testom);
- podsjetiti korisnicu da nije sama u suočavanju s tim;
- provjeriti da li korisnica ima kome otići nakon odlaska iz Centra i gdje namjerava da ode;
- osigurati da korisnica razumije da to što je HIV pozitivna neće promijeniti ništa u odnosu savjetnice i nje;
- obavezno zakazati sljedeći dolazak korisnice, kada će u mirnijoj atmosferi moći ponovno objasniti koje sve usluge korisnici stoje na raspolaganju u pogledu liječenja, njege i psiho-socijalne potpore.

Savjetnica treba pod svaku cijenu izbjegavati da:

- predviđa šta će se dalje dešavati sa korisnicom u pogledu zaraze HIV-om;
- propusti zabrinutost koju izražava korisnica ili da ukazuje na neopravdanost takve strepnje;
- govori korisnici kako će sve biti uredu;
- obrazlaže korisnici kako se osjeća;
- planira budućnost ili odlučuje u ime korisnice;
- daje rezultate u momentu kada korisničin sistem potpore ne funkcioniše;
- preuzima odgovornost za njene postupke;
- vrijeđa korisnicu i njezino ponašanje i „drži“ moralne pridike.

UPRAVLJANJE PODACIMA

Ukoliko je testirana osoba HIV pozitivna, potrebno ju je uvesti u sistem liječenja, daljnjih kontrola i medicinske njege. Pozitivnim propisima u BiH i odredbama državne Strategije za borbu protiv HIV/AIDS-a u BiH definiran je kontinuitet povjerljivosti spomenutih usluga, ali anonimnost treba prestati. O tome se mora korisnik obavijestiti i zatražiti se njegov pristanak. Korisnik, kao i prethodno, treba biti potpuno informiran od strane savjetnika, i treba mu saopćiti podrobno razloge zašto u našem sistemu nije moguće nastaviti anonimno liječenje i dobivanje medicinske njege.

ZAŠTITA PRIVATNOSTI KORISNIKA, OSIGURANJE

Povjerljivost (i anonimnost) u DPST centrima se osigurava putem identifikacijskog koda koji savjetnik dodjeljuje korisniku prilikom unošenja u evidencijski protokol. Identifikacijski kod ne sadrži ime ili prezime korisnika niti njegove inicijale, a od osobnih podataka sadrži samo podatke o spolu i godini rođenja korisnika.

Dokumentacija

DPST centar će uredno voditi sljedeću dokumentaciju:

1. Spisak klijenata - baza podataka
2. Spisak poziva
3. Spisak supervizija
4. Zapisnici sa sastanaka

Među dokumentima na kojima se upisuju osnovni podaci o intervencijama, DPST centar će posjedovati sljedeće obavezne dokumente:

1. Uputnica za testiranje
2. Uputnica u druge organizacije i institucije.

Povjerljiva dokumentacija savjetnika se čuva na odgovarajućim zaštićenim mjestima (pod ključem, i nepristupačna za neovlaštene osobe).

U bazi podataka su to identifikacijski kodovi. Supervizor jedini ima pristup svim povjerljivim dokumentima osoba koje nadgleda.

Direktori ili odgovorne osobe zavoda / fondova za zdravstveno osiguranje koji pokrivaju troškove dijagnosticanja i liječenja HIV/AIDS-a moraju odrediti i pismeno ovlastiti jednu osobu zaposlenu u zavodu / fondu koja će primati i obračunavati fakture upućene u zapečaćenom omotu od liječnika ili koordinatora koji vodi dijagnostiku i/ili liječenje osobe zaražene HIV-om / oboljele od AIDS-a. Na takvu osobu se odnose sva pravila postupka navedena prilikom opisa testiranja kao i disciplinske mjere u slučaju nepridržavanja istog i odavanja profesionalne tajne.

SUPERVIZIJA

Da bi se prevenirao sindrom sagorijevanja, potrebno je u toku rada imati redovne sastanke i supervizije. Sindrom sagorijevanja se definira kao „fizički, emocionalno-psihološki i duhovni fenomen, osjećaj iscrpljenosti, otuđenja i neuspjeha” uz sve veći gubitak idealizma, energije ili svrhe koji doživljavaju ljudi u profesijama vezanim za pomoć drugima.

Interne supervizije jednom u 3 - 4 sedmice i eksterne supervizije jednom u 5 - 6 mjeseci, na kojima se razmjenjuju iskustva, prenose osjećanja, iznose brige, slabosti, ograničenja, strepnje i otvoreno govori o problemima sa kojima se suočavaju savjetnici u toku svog rada.

Taj «ventil» kroz supervizije, razmjenu iskustava i osjećanja jest jedna od najdjelotvornijih strategija u prevenciji sindroma pregorijevanja, a ujedno predstavlja efikasnu strategiju za održivost kvaliteta rada jednog DPST centra.

Supervizija stručnog rada i kvaliteta rada savjetnice jest spoljna nezavisna supervizija, koja se obavlja najviše 2 puta godišnje.

ANEXI

Anex 1 – Upitnik o faktorima rizika

Anex 2 – Informirani pristanak klijenta

Anex 3 – DPST registracijski obrazac korisnika

Anex 4 – Pedijatrijska prijava oboljenja - smrti od HIV/AIDS-a

Anex 5 – Prijava oboljenja - smrti od HIV/AIDS-a

Anex 6 – Prijava smrti od HIV/AIDS-a

Anex 7 – Izvještaj DPST centara

Anex 8 – Evaluacija savjetnika

Anex 9 – Podsjetnik za savjetnike

Anex 10 – Popis DPST centara

LISTA SKRAĆENICA

AIDS/SIDA	- Sindrom stečenog gubitka imuniteta
ATD	- antituberkulozni dispanzer
DNA - DNK	- deoksiribonukleinska kiselina
DPST	- dobrovoljno, povjerljivo savjetovanje i testiranje
ELISA/ EIA	- eng. Enzime-linked immunosorbent assay – test za otkrivanje antitijela u serumu u prisutnosti enzima
GFATM	- Globalni fond za borbu protiv AIDS-a, tuberkuloze i malarije
HBV	- Hepatitis B virus
HCV	- Hepatitis C virus
HIV	- Humani imunodeficijentni virus
HIV - RNA - HIV	- ribonukleinska kiselina
NASBA	- eng. Nucleic Acid Sequence Based Amplification – amplifikacija sekvence nukleinske kiseline
NVO	- nevladine organizacije
PEP	- eng. post-exposure prophylaxis - profilaksa
PCR	- eng. polymerase chain reaction - reakcija lančane polimerizacije
RNA - RNK	- ribonukleinska kiselina
SPI	- spolno prenosive infekcije
SZO	- Svjetska zdravstvena organizacija
UNGASS	- eng. United Nations General Assembly Special Session Specijalno zasjedanje Generalne Skupštine Ujedinjenih nacija
UNDP	- eng. United Nations Development Programme Razvojni program Ujedinjenih nacija

LITERATURA

- 01.** UNAIDS/WHO. Guidelines for using HIV testing technologies in surveillance. Geneva: WHO/CDS/CSR/EDC/2001.16.UNAIDS/01.22E. 2001;1-38
- 02.** CDC. Revised guidelines for HIV counseling, testing and referral.MMWR November 2001/50 (RR19);1-58
- 03.** CDC. Updated U.S. Public health service guidelines for the management of occupational exposures to HBV, HCV and HIV and recommendations for postexposure prophylaxis. MMWR June 2001/50 (RR11);1-54
- 04.** ATIS.HIV and its treatment.What you should know. 2nd Edition.September 2002; 1-23
- 05.** WHO. Scaling up.Antiretroviral therapy in resource-limited settings : guidelines for a public health approach: executive summary. April 2002; 1-31
- 06.** Medical Management of HIV infection - John G. Bartlett, John Hopkins University School of Medicine, Baltimore, Maryland, 2003.
- 07.** Thorvaldsen J. Procedural aspects:Europea guideline for testing for HIV infection.Internation Journal of STD&AIDS 2001,12 (Suppl. 3); 7-13
- 08.** Opening up the HIV/AIDS epidemic: Guidance on encouraging beneficial disclosure, ethical partner counselling & appropriate use of HIV case-reporting (UNAIDS Best Practice Collection, Key Material, UNAIDS and WHO, Geneva, November 2000)
- 09.** Sexual and reproductive health of women living with HIV/AIDS, WHO and UNFPA, 2006.
- 10.** Guidelines for assuring the accuracy and reliability of HIV rapid testing: . applying a quality system approach, CDC and WHO, 2005
- 11.** Revised recommendations for the selection and use of HIV antibody tests, UNAIDS/WHO, 1997
- 12.** WHO/UNAIDS/UNICEF. Towards universal access: scaling up priority HIV/AIDS interventions in the health sector. Progress Report. Geneva: World Health Organization,UNAIDS and United Nations Children's Fund; April 2007
- 13.** UNAIDS/WHO. Policy Statement on HIV Testing. Geneva: UNAIDS and World Health Organization; June 2004
- 14.** Branson B et al. Revised Recommendations for HIV Testing of Adults, Adolescents, and Pregnant Women in Health-Care Settings. Morbidity and Mortality Weekly Report (CDC).2006, 55(RR14):1-17.
- 15.** WHO/UNAIDS. Provider-Initiated HIV Testing and Counselling in Clinical Settings: Operational Recommendations. A Meeting Report. WHO/UNAIDS consultation meeting, 3-4 July 2006
- 16.** WHO/UNAIDS. UNAIDS/WHO Policy Statement of HIV Testing. June 2004
- 17.** Sources and prices of selected medicines and diagnostics for people living with HIV/AIDS / a joint UNICEF, UNAIDS, WHO, MSF project. — 6th ed.
- 18.** Ilić,D., Paunić,M. Dobrovoljno,povjerljivo savjetovanje i testiranje na HIV. Beograd 2004
- 19.** Čardaklija, Z. i sar.: BiH KONSENZUS o dijagnostičko-terapijskim smjernicama za HIV/AIDS. Sarajevo 2004 (nepublikovano)
- 20.** Centar za prevenciju Side i SPI IAN. Protokol rada centra za prevenciju side i PPI Zavoda za zdravstvenu zaštitu studenata u Beogradu
- 21.** Cvetković-Jović, N. i sar.: Savetovanje i HIV testiranje, Beograd 2007.
- 22.** WHO. Universal Access: scaling up priority HIV/AIDS interventions in the health sector.Progress Report. April 2007
- 23.** WHO/UNAIDS Guidance on provider-initiated HIV testing and counselling in health facilities. May 200
- 24.** UNICEF, UNFPA, WHO. Guidelines for quality improvement of HIV prevention, testing and care for young people, including especially vulnerable young people, in Europe and Central Asia, 2004.

ANKETNI UPITNIK ZA KORISNIKE DPST CENTRA

Procjena HIV rizika

Molimo Vas da popunite ovaj upitnik, ako želite. Neka pitanja su veoma lična (o spolnom životu, korištenju droga i drugim ponašanjima koja mogu da se dovedu u vezu sa HIV infekcijom). Dobijeni odgovori će se koristiti za praćenje najčešćih rizika od spolno i krvlju prenosivih infekcija među stanovništvom i ni na koji način neće biti povezani s Vama lično.

Vaši odgovori su tajni i garantujemo Vam potpunu anonimnost.

Datum

Kod klijenta

Podaci o klijentu

1	Spol	☐ Muški	☐ Ženski
2	Godina rođenja		
3	Mjesto stanovanja	☐ Grad	☐ Selo
	Državljanin/ka ste	☐ BiH	☐ Drugo (navesti):
4	Zanimanje		
5	Zaposlen/a	☐ Da ☐ Ne ☐ Radi povremeno ☐ Učenik/ca ili student/ica ☐ Ostalo (navesti):	
6	Stepen obrazovanja	☐ Nezavršena OŠ ☐ OŠ ☐ SSS ☐ VŠS ☐ VSS	
7	Bračni status	☐ U bračnoj / vanbračnoj zajednici ☐ Razveden/a ☐ Neoženjen/neudata ☐ Udovac/ica	
8	Od koga ste saznali za ovo savjetovalište?	☐ HIV inficiranog partnera ☐ NVO - rad na terenu ☐ HIV edukativni program ☐ AIDS phoneline ☐ Program za liječenje alkoholizma - narkomanije ☐ Plućne klinike ☐ Ljekara porodične medicine ☐ Prijatelja / rođaka ☐ Medija ☐ Internet ☐ Bez odgovora	
9	Koji je Vaš razlog dolaska u Centar?	☐ Ponavljanje HIV pozitivnog testa ☐ Sadašnji partner ima HIV inf. ☐ Simptomi slični AIDS-u ☐ TB dijagnoza ☐ Bivši partner imao HIV inf. ☐ Dg. hepatitisa ☐ Dg. spolno prenosive inf. ☐ Rizično ponašanje ☐ Trudnoća ☐ Zbog zahtjeva partnera ☐ Početak nove veze ☐ Izloženost krvi / akcident ☐ Napad / silovanje ☐ Injekcioni korisnik/ica droga ☐ Imigracija ☐ ☐ Ostalo (navedi):	

Podaci o prethodnim HIV-testiranjima

10	Ako ste prije testirani, koje Vam je ovo testiranje po redu?	1 2 3 4 5 6 7 8 9 Više od 9 (navedi):
11	Datum zadnjeg testiranja	
12	Rezultati zadnjeg testa	☐ Pozitivan/na ☐ Negativan/na ☐ Neodređeno ☐ Nije uzeo/la rezultate testa ☐ Bez odgovora

Seksualno ponašanje

13	Vaše seksualno opredjeljenje	☐ Heteroseksualno ☐ Biseksualno ☐ Homoseksualno
14	Broj seksualnih partnera u zadnje 2 godine	☐ Br. partnera (navesti): ☐ Bez partnera ☐ Bez odgovora
15	Prije koliko vremena ste imali zadnji rizični kontakt?	☐ Manje od 30 dana ☐ 1 - 2 mjeseca ☐ 2 - 6 mjeseci ☐ Više od 6 mjeseci
16	Vaša seksualna partnerica - žena je (možete zaokružiti više odgovora.)	☐ Injekciona korisnica droga ☐ Korisnica drugih droga ☐ Seksualna radnica ☐ Promiskuitetna ☐ HIV pozitivna ☐ Nepoznata žena ☐ Biseksualka ☐ Nije primjenjivo ☐ Imala neku spolno prenosivu bolest
17	Vaš seksualni partner - muškarac je (možete zaokružiti više odgovora.)	☐ Injekcioni korisnik droga ☐ Korisnik drugih droga ☐ Seksualni radnik ☐ Promiskuitetan ☐ HIV pozitivan ☐ Nepoznat muškarac ☐ Biseksualac ☐ Nije primjenjivo ☐ Imao neku spolno prenosivu bolest
18	Vaš seksualni partner - transseksualac je (Možete zaokružiti više odgovora.)	☐ Injekcioni korisnik droga ☐ Korisnik drugih droga ☐ Seksualni radnik ☐ Promiskuitetan ☐ HIV pozitivan ☐ Nepoznat muškarac ☐ Nije primjenjivo ☐ Imao neku spolno prenosivu bolest
19	Jeste li ikada pružali seksualne usluge u zamjenu za:	☐ Novac ☐ Drogu ☐ Drugo (navesti):
20	Najčešći oblik Vaše seksualne aktivnosti	☐ Oralna ☐ Vaginalna ☐ Analna - insertivna ☐ Analna - receptivna ☐ Analna - oralna ☐ Analna - vaginalna -oralna
21	Koliko često koristite zaštitu (kondom)?	☐ Uvijek ☐ Nikada ☐ Povremeno ☐ Često
22	Razlog zbog čega ne upotrebljavate kondom?	☐ Preskup ☐ Nije lako dostupan. ☐ Teško se koristi ☐ Ne volim seks s kondomom ☐ Neugodno mi je tražiti od partnera da ga upotrijebi ☐ Vjerujem svom partneru (trajna veza)
23	Ne želim odgovoriti na gore navedena pitanja.	

Upotreba opojnih supstanci

24	Koristite li ikakve opojne supstance?	☐ Da ☐ Ne ☐ Povremeno ☐ Bivši sam korisnik/ica injekcionih droga. ☐ Bivši sam korisnik/ica ostalih droga.
25	Koristite li injekcione droge?	☐ Da ☐ Ne ☐ Povremeno ☐ Bivši/a korisnik/ca
26	Razmjenjujete li pribor za injektiranje sa drugima?	☐ Nikada ☐ Često ☐ Povremeno
27	Jeste li ikada dijelili pribor za injektiranje sa HIV pozitivnom osobom?	☐ Da ☐ Ne ☐ Ne znam
28	Koliko dugo uzimate droge? (Navedi vrijeme.)	
29	Jeste li se ikada liječili od ovisnosti?	☐ Nikada. ☐ Trenutno se liječim. ☐ Pripremam se za liječenje. ☐ Liječio sam se prije 2 i više godina. ☐ Liječenje traje već 2 godine.

Ostali rizici

30	Jeste li ikada imali spolno prenosive infekcije. Ako jeste, označite koje.	☐ Da ☐ Ne ☐ Virusni hepatitis B ☐ Gonoreja ☐ Sifilis ☐ Genitalni herpes ☐ Humani papiloma virus ☐ Drugo (navesti):
31	Jeste li ikada bili na izdržavanju kazne zatvora?	☐ Da ☐ Ne ☐ Bez odgovora Ako je odgovor Da, koliko dugo? (navesti.):
32	Imate li tetovaže na tijelu ili «body pearcing»?	☐ Da ☐ Ne Navedi broj tetovaža, pearcing-a:
33	Želite li se testirati na HIV?	☐ Da ☐ Ne
34	Želite li znati rezultat testa?	☐ Da ☐ Ne

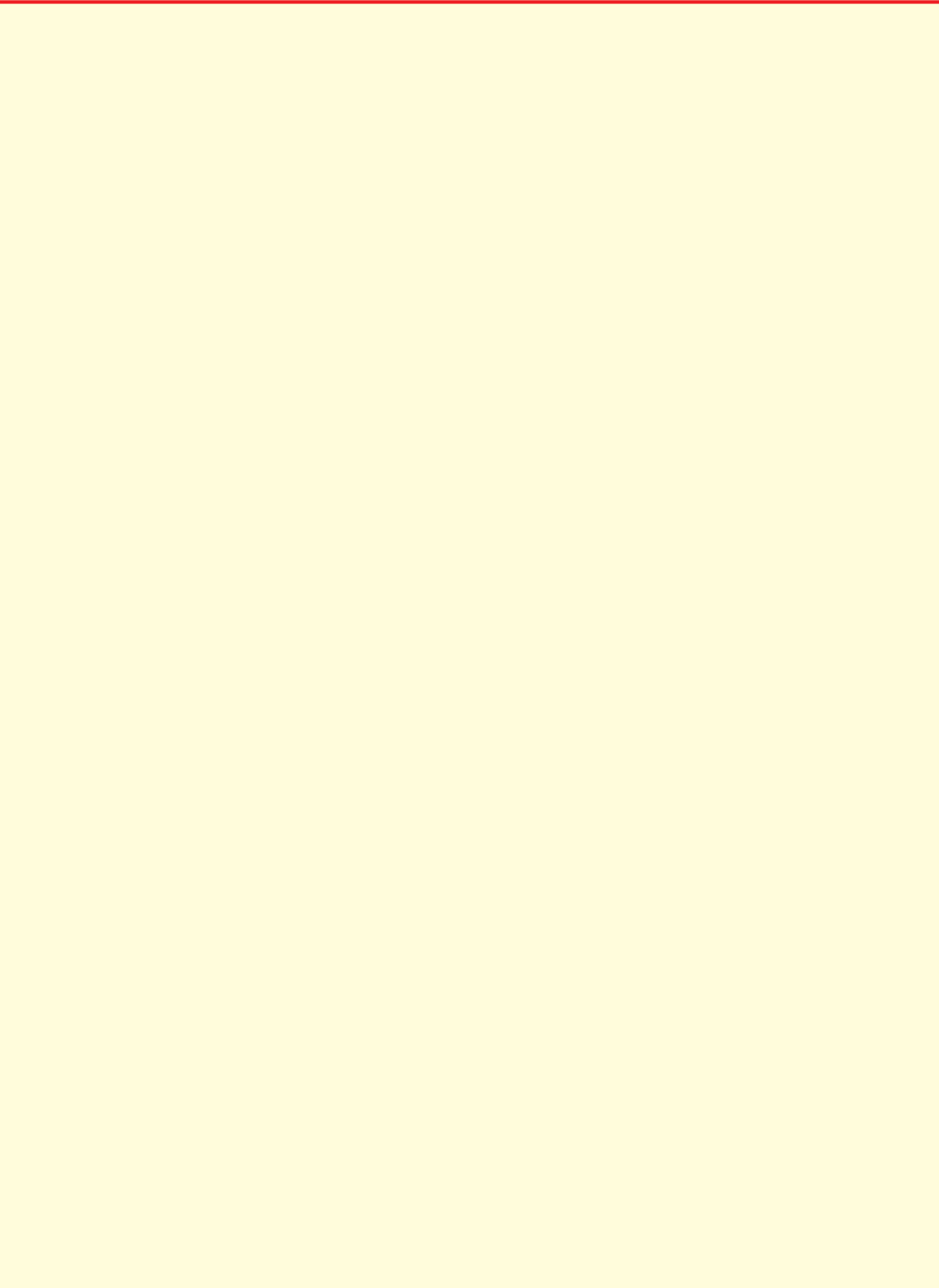
Primjedba: _____

_____

Savjetnik: _____

_____

_____

INFORMIRANI PRISTANAK KLIJENTA/ICE
Potpisuje savjetnik/ca!

Kod klijenta/ice: _____
Datum: _____
Vrijeme - sat posjete DPST centru: _____
DPST centar: _____

Informirani pristanak znači da su klijentu pružene informacije, da ih je on razumio i da je na temelju tih spoznaja saglasan da se testira na HIV. Sve ovo podrazumijeva da je klijent razumio šta je HIV test, kako se taj test izvodi, koji su mogući rezultati testa, zašto je testiranje potrebno i koji su rizici, benefiti, alternative i moguće implikacije rezultata testiranja.

S potpisom savjetnika daje se jamstvo i dozvola klijenta da se uradi test na HIV i time otkrije postojanje ili nepostojanje antitijela u klijentovom tijelu.

HIV testiranje je dobrovoljno. Razlog HIV testiranja je da se utvrdi je li klijent inficiran HIV-om, virusom koji dovodi do AIDS-a.

Svaki rezultat testa koji indicira da su antitijela HIV-a prisutna smatra se preliminarno reaktivnim i mora se potvrditi.

Prije samog pristanka na testiranje, savjetnik pruža sljedeće informacije klijentu:

- kako se HIV prenosi
- koje su mjere prevencije
- značenje preliminarnog mogućeg reaktivnog HIV testa i način kako se on potvrđuje.

Klijent potvrđuje da je bio savjetovan i da je dobio informacije i o tome da preliminarni reaktivni rezultati ne znače da on ima AIDS, ali indiciraju da je možda inficiran HIV-om. Također, klijent je razumio da preliminarni reaktivni test može indicirati da osoba ima HIV-antitijela, dok se, također, može dogoditi da se prikažu i lažno pozitivni ili lažno negativni rezultati.

Klijent se saglasio i razumio da :

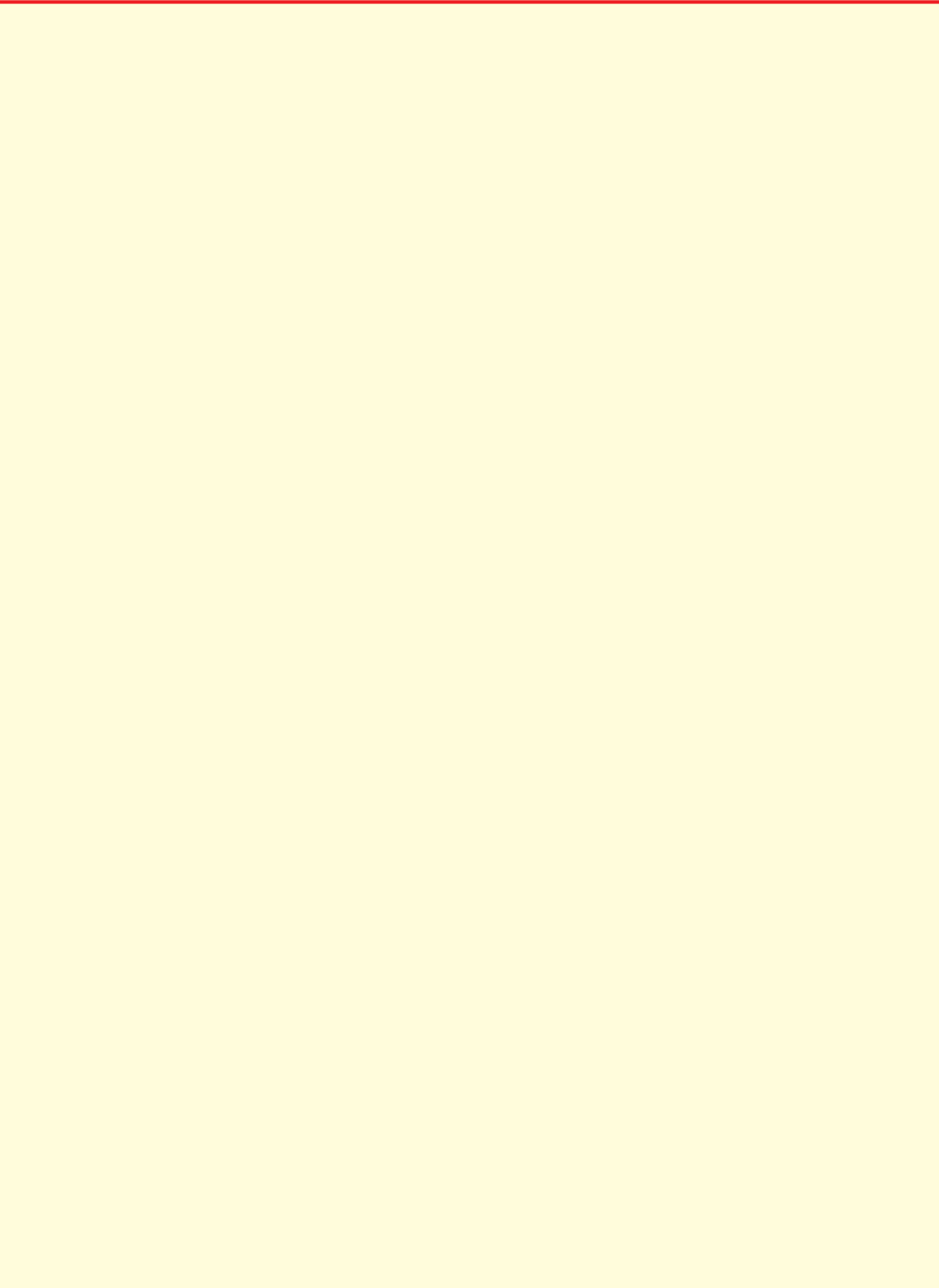
- ako mu je prvi HIV test koji radi negativan, neće biti potrebna daljnja testiranja,
- ako mu je test negativan, najvjerojatnije nije inficiran HIV-om, ali je također upoznat da je možda u pitanju i skorašnja infekcija (objašnjen period prozora),
- ako je HIV test preliminarno reaktivan, klijent je upoznat da to može značiti kako postoji mogućnost da je inficiran HIV-om. Da bi se to potvrdilo, uradit će se drugi test.
- Ako mu je prvi HIV test preliminarno reaktivan, to također može značiti da nije HIV inficiran, pošto može doći do lažno pozitivnih rezultata testova. Zbog svega toga uradit će se drugi test.
- Klijent je razumio da mu se može dati dodatno savjetovanje ako su mu rezultati preliminarno reaktivni.

Klijent je razumio da su rezultati njegovog testiranja povjerljivi te da u svakom trenutku procesa testiranja može odustati od tog testiranja. Razumio je da je njegovo testiranje dobrovoljno.

Klijent se složio da se testira na HIV i da mu se kažu rezultati kada dođe po njih.

Savjetnik potvrđuje da je proveo proces savjetovanja prije testiranja po načelima savjetovanja prije testiranja.

Savjetnik/ca: _____
Potpis savjetnika/ce: _____
Datum: _____

REGISTRACIJSKI OBRAZAC KORISNIKA DPST CENTRA*(popunjava savjetnik)*

DPST– centar : Centar za dobrovoljno savjetovanje i testiranje na HIV, HCV, HBsAg	
Lokacija centra:	
Ime i prezime savjetnika/ce	
Datum prvog dolaska	
Datum posjete	
Broj protokola DPST centra	

Šifra korisnika/ice	
----------------------------	--

Godina rođenja	
Spol	☐ Muški ☐ Ženski
Mjesto prebivališta	☐ Urbano ☐ Ruralno
Stručna sprema	☐ Nezavršena OŠ ☐ OŠ ☐ Nezavršena SŠ ☐ SSS ☐ VŠS ☐ VSS
Zanimanje	
Zaposlenje	☐ Da ☐ Ne ☐ Povremeno ☐ Učenik / student ☐ Penzioner
Posao koji trenutno obavlja	

Rizično ponašanje (bilo kada u prošlosti):

☐ Injekcioni korisnik droga	☐ Prostitucija	☐ Korisnik drugih droga
☐ Promiskuitet		☐ Homoseksualni kontakti
☐ Nezaštićen spolni odnos (vaginalni)		☐ Nezaštićen spolni odnos (analni)
☐ Drugo (navesti):		

Rizična izloženost na HIV, HCV, HBsAg (u posljednjih 6 mjeseci)

Vrsta izloženosti	Jednokratno	Višekratno	Datum posljednje rizične izloženosti
Upotreba tuđeg injekcionog pribora			
Spolni kontakt bez zaštite (kondom)			
Akcident (ubod, intervencija nesterilnim priborom)			
Drugo (navesti):			

Savjetovanje prije testiranja	DA	NE
Korisnik uzeo edukativno-promotivni materijal (brošure, leci)	_____kom.	
Korisnik uzeo prezervative / kondome, lubrikant	_____kom.	

Korisnik se odlučio testirati na HIV / HCV / HBsAg (uzet uzorak krvi) **DA** **NE**

Datum testiranja (uzorkovanja)	Rezultat testa			Laboratorijski br. nalaza	Komentar
	HIV	HCV	HBsAg		

Savjetovanje nakon testiranja: **DA** **NE**

Datum posttest- savjetovanja	Rezultat saopćen	Komentar

Savjetovanje nakon testiranja	DA	NE
Korisnik uzeo edukativno-promotivni materijal (brošure, leci)	_____kom.	
Korisnik uzeo prezervative / kondome, lubrikant	_____kom.	

Korisnik se upućuje	☐ na ponovno testiranje
	☐ na infektivnu kliniku
	☐ psihologu
	☐ drugo (navesti):

Bilješke: _____
 _____
 _____

Potpis savjetnika/ce:

_____

Zdravstvena organizacija:	Datum prijave:
Općina:	Kanton:
Vrsta prijave: ☐ prva ☐ ponovna	

PEDIJATRIJSKA PRIJAVA OBOLJENJA-SMRTI OD HIV/AIDS-a
(Pacijenti mlađi od 13 godina kod postavljanja dijagnoze HIV/AIDS-a)

I Podaci o pacijentu

Šifra pacijenta:	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	Spol: ☐ Muški ☐ Ženski
Datum rođenja:	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	
Sadašnje prebivalište pacijenta: Grad/mjesto: _____ Država: _____		
Prijavljuje se:	☐ Perinatalna izloženost HIV infekciji ☐ Potvrđena HIV infekcija	☐ AIDS ☐ Seroreverter* Datum zadnjeg pregleda mj. ☐ ☐ god. ☐ ☐
Godina dijagnosticiranja:	HIV infekcija (nije AIDS) ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	AIDS ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐
Vitalni status:	☐ Živ ☐ Umro ☐ Nepoznato	
Datum smrti:	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ Zemlja/grad umiranja: _____	

II Pacijentova/majčina historija (popunjavaju sve kategorije)

1. HIV status pacijentove biološke majke (označiti samo jedno)		
☐ Odbila testiranje na HIV ☐ Bila je neinficirana nakon rođenja djeteta ☐ HIV status nepoznat		
Dijagnosticiran HIV/AIDS		
☐ Prije trudnoće	☐ U toku trudnoće	☐ Nakon rođenja djeteta
☐ Poslije rođenja djeteta	☐ Prije rođenja djeteta, ne zna se tačno kad	☐ HIV infekcija, vrijeme dijagnosticiranja nepoznato
Datum majčinog pozitivnog HIV testa ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐		
Majci je preporučeno HIV testiranje u toku trudnoće, poroda? ☐ da ☐ ne ☐ nepoznato		
Da li je djetetova biološka majka ikad: ☐ da ☐ ne ☐ nepoz.		
1. Koristila injektirane droge.....	☐ ☐ ☐	Prije dijagnosticiranja HIV/AIDS-a dijete je: ☐ da ☐ ne ☐ nepoz.
2. Imala HETEROSEKSUALNE odnose sa: korisnikom intravenskih droga..... biseksualnim muškarcem..... muškarcem sa hemofilijom/poremećajem zgrušavanja krvi..... primateljem HIV inficirane transfuzije krvi i transplatata..... muškarcem sa AIDS-om ili HIV infekcijom	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	1. Primalo faktore zgrušavanja za hemofiliju/ poremećaj koagulacije..... ☐ ☐ ☐ 2. Primalo transfuziju krvi/krvnih komponenti (izuzev faktora zgrušavanja)..... ☐ ☐ ☐ Prva transfuzija dan ☐ ☐ mj. ☐ ☐ god. ☐ ☐ Zadnja dan ☐ ☐ mj. ☐ ☐ god. ☐ ☐ 3. Primalo transplatate tkiva/organa..... ☐ ☐ ☐ 4. Koristilo intravenske droge..... ☐ ☐ ☐ 5. Ostalo (navesti)..... ☐ ☐ ☐ _____ _____
3. Primila transfuziju krvi/krvnih komponenti (izuzev faktora zgrušavanja).....	☐ ☐ ☐	
4. Primila transplatirano tkivo/organ ili imala umjetnu oplodnju.....	☐ ☐ ☐	

*seroreverter-prenešena majčina antitijela

III Laboratorijski podaci

Anti HIV testovi kod postavljanja dijagnoze (navesti sve testove, uključujući prvi pozitivni)					datum testiranja	
	pozitivan	negativan	neodređeno	nije rađen	mj.	god.
HIV -1 EIA.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
HIV -1 EIA.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
HIV-1/HIV-2 kombinirana EIA.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
HIV-1/HIV-2 kombinirana EIA.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
HIV-1Western blot/IFA.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
HIV-1Western blot/IFA.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Drugi HIV testovi (navedi).....	☐	☐	☐	☐	☐	☐

HIV testovi za otkrivanje (navesti sve testove)				datum testiranja		datum testiranja							
	poz.	neg.	neodr.	n.rađ.	mj.	god.		poz.	neg.	neodr.	n.rađ.	mj.	god.
HIV kulture	☐	☐	☐	☐	☐	☐	HIV DNA PCR	☐	☐	☐	☐	☐	☐
HIV kulture	☐	☐	☐	☐	☐	☐	HIV DNA PCR	☐	☐	☐	☐	☐	☐
HIV antigen test	☐	☐	☐	☐	☐	☐	HIV RNA PCR	☐	☐	☐	☐	☐	☐
HIV antigen test	☐	☐	☐	☐	☐	☐	HIV RNA PCR	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ostalo (navesti): _____													

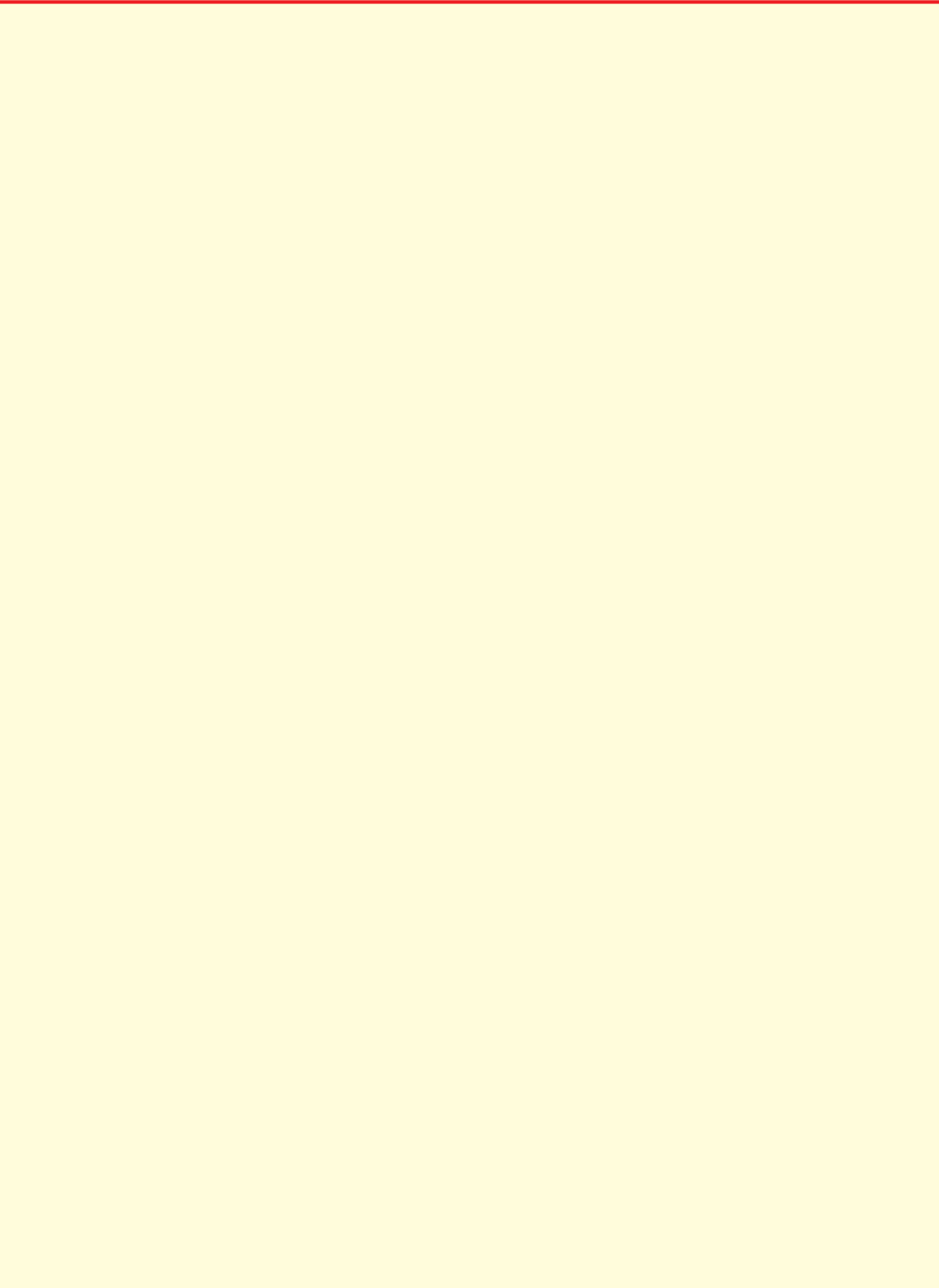
Testovi za otkrivanje virusa				datum testa		*Tip 10. NASABA (Organon) 11. RT-PCR (Roche) 12. bDNA (Chiron) 20. Ostali
Tip testa*	otkriven	nalaz/ml	datum testa			
	da ne		mj.	god.		
☐	☐	☐	☐	☐	☐	
☐	☐	☐	☐	☐	☐	

Imunološki testovi (trenutni status)			datum testa			Ako je HIV test bio negativan, ili nije urađen, ili ako je pacijent mlađi od 18 mjeseci, da li je moguće da to dijete ima imunodeficijenciju koja isključuje AIDS.					
CD4 broj	ćelija/L					☐ <th>da</th> <th>☐ <th>na</th> <th>☐ <th>nepoz.</th> </th></th>	da	☐ <th>na</th> <th>☐ <th>nepoz.</th> </th>	na	☐ <th>nepoz.</th>	nepoz.
CD4 broj	☐	☐	☐	☐	☐						
CD4 broj	☐	☐	☐	☐	☐						
CD4 %	☐	☐	☐	☐	☐						
CD4 %	☐	☐	☐	☐	☐						

IV Klinički stadij

AIDS indikatori bolesti		datum dijagnoze		dan		mj.		god.	
01. Bakterijske infekcije, multipne ili rekurentne (uključuje septikemiju izazvanu salmonelom)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
02. Kandidijaza bronha, traheje ili pluća	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
03. Ezofagealna kandidijaza	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
04. Kokcioidomikoza, diseminirana ili izvan pluća	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
05. Kriptokokoza, izvan plućna	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
06. Kriptosporoidoza kronična intestinalna (u trajanju > od 1 mj.)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
07. Citomegaloviroza (izuzev jetre, slezene ili limfonoda) kod > od 1 mjeseca	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
08. Citomegalovirusni retinitis (sa gubitkom vida)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
09. HIV encefalopatija	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
10. Herpes simplex kronični ulcerozni (u trajanju > od 1mj.) bronhitis, pneumonija, ezofagitis, kod starijih od 1 mj.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
11. Histoplazmoza diseminirana ili izvan plućna	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
12. Izosporijaza, kron. intestinalna (u trajanju > od 1 mj.)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
13. Kapošijev sarkom	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
14. Limfoidna intersticijska pneumonija i/ili pulmonalna limfoidna hiperplazija	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
15. Limfom "Burkitt" (ili sličan pojam)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
16. Limfom imunoblastični (ili sličan pojam)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
17. Limfom mozga, primarni	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
18. Mikobakterium avium kompleks ili m.kansasi diseminirana ili izvan plućna	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
19. M. tuberkuloze, diseminirani ili izvan plućni	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
20. Mikobakterium, druge ili neidentificirane vrste, diseminirana ili izvan plućna	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
21. Pneumocistis carini pneumonia	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
22. Progresivna multifokalna leukoencefalopatija	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
23. Toksoplazmoza mozga, kod > od 1mj.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
24. Sindrom kaheksije izazvan HIV inf.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Da li je dijagnosticirana tuberkuloza pluća	☐	da	☐	ne	☐	nepoz.			
Ako jeste, navesti dijagnozu i datum									
	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Zdravstvena organizacija:	Datum prijave <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>
Općina:	Registarski br.
Kanton:	/ustanova koja prijavljuje/

PRIJAVA OBOLJENJA - SMRTI OD HIV/AIDS-a

Opći podaci

Šifra oboljelog <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>	Dan/mjesec/godina rođenja <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>
Spol: M ☐ Ž ☐	Mjesto stalnog boravka:
Državljanin:	Zanimanje:
Zemlja boravka u vrijeme dg. bolesti:	

Zdravstveni podaci

Dijagnoza koja se prijavljuje:	d.d./mj./god dg.	Dob pacijenta kod postavljanja dg.:
HIV infekcija (nije AIDS) ☐	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>	<input type="text"/> <input type="text"/>
AIDS ☐	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>	<input type="text"/> <input type="text"/>
Novi ☐	d.d./mj./god. prvog pozitivnog testa <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>	
Ponovna registracija ☐	d.d./mj./god. zadnjeg pozitivnog testa <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>	
Nepoznato ☐		
Vitalni status:		
Živ ☐		
Umro ☐	D.d./mj./god. smrti <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>	Mjesto/država u kojoj je registrirana smrt:
Nepoznato ☐		
Ocjena porijekla slučaja: Autohton Importiran (navesti državu)		

Faktori rizika

Transmisivna kategorija	Heteroseksualni kontakt sa nekim od navedenih:
Homoseksualac ☐	Injekcioni korisnik droga ☐
Biseksualac ☐	Biseksualnim muškarcem ☐
Heteroseksualna osoba ☐	Promiskuitetnom osobom ☐
Injekcioni korisnik droga ☐	Primateljem transfuzije, transplant sa potvrđenim HIV + ☐
Primatelj krvi, derivata krvi, transplantata (dokumentirano HIV pozitivan) ☐	
Ako je odgovor da - d.d./mj/god <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>	Osobom sa AIDS-om ili potvrđenim HIV inf. nespecificiranog rizika ☐
Zdravstveni radnik (profesionalni rizik) ☐	Drugo (navesti):
S majke na dijete ☐	
Ostalo (navesti):	

Laboratorijski podaci:

Anti HIV testovi kod postavljanja dijagnoze (prvi test)				
	Pozitivan	Negativan	d.d./mj./god.	Nije rađen
HIV - 1 (EIA)	☐	☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐
HIV -1/HIV-2 combin EIA	☐	☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐
HIV-1 Western blot/IFA	☐	☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐
Drugi anti-HIV test (navesti)				
Ako HIV laboratorijski test nije dokumentiran, da li je HIV dijagnoza dokumentirana od strane liječnika:				
Da ☐	Ne ☐	Nepoznato ☐		
Ako jeste, navesti datum dokumentacije od strane liječnika (mj/god.)				☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐
Imunološki testovi:		d.d./mj/god		
CD4	stan/ml	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐		
Cd4 %		☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐		

Klinički stadij kod postavljanja dijagnoze:

Akutna HIV infekcija ☐	Simptomatska, nije AIDS ☐	Nije AIDS, nije drugačije specificirano ☐			
Asimptomatska ☐	AIDS ☐	Nepoznato ☐			
AIDS indikatori bolesti (navesti, shodno definiciji slučaja europskog AIDS nadzora iz 1993g.)					
Dijagnoza postavljena:		d.d./mj/god		d.d./mj/god	
01	Bakterijske infekcije, multipne ili rekurentne kod djece mlađe od 13 godina	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	16	Pneumocystis carinii pneumonija	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐
02	Kandidijaza bronha, traheje ili pluća	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	17	Pneumonija, rekurentna kod odraslih i adolescenata starijih od 13 godina*	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐
03	Ezofagealna kandidijaza	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	18	Progresivna multifokalna leukoencefalopati.	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐
04	Kokcidiodomikoza, diseminarna ili izvan plućna	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	19	Salmonella (non typhoid) septikemija, rekurentna	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐
05	Izvanplućna (extrapulmon. kriptokokoza)	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	20	Toksoplazmoza mozga kod bolesnika iznad 1 mjesec starosti	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐
06	Kriptosporidoza	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐			
07	Citomegalovirusa (izuzev jetre, slezene ili limfonoda) kod bolesnika starijih od 1 mjes.	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	B.	Druga oboljenja	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐
08	Cytomegalovirus retinitis (sa gubitkom vida)	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	21	Karcinom cervixa , invazivni kod odraslih i adolescenata starijih od 13 godina*	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐
09	Herpes simplex: chronic ulcer(s) (duže od 1 mjesec); ili bronhitis, pneumonitis, ili ezofagitis kod bolesnika starijih od 1 mjes.	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	22	HIV encefalopatija	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐
10	Histoplasmoza, diseminirana ili izvan plućna	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	23	Kapošijev sarkom	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐
			24	Limfoidna intersticijalna pneumonija kod djece iznad 13 godina	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐
11	Isosporiasis, crijevna sa dijarejama (duže od 1 mjesec)	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	25	Limfom Burkitts (ili sličan pojam)	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐
			26	Limfom imunoblastični (ili sličan pojam)	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐
12	Mycobacterium avium complex or M.kansassi, diseminirana ili izvan plućna	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	27	Primarni limfom mozga	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐
			28	Sindrom kaheksije izazvan HIV-om	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐
13	Mycobacterium tuberculosis, plućna kod odraslih i adolescenata starijih od 13 g.	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	C.	Indikatori oboljenja sa nekompletnim podacima (Koristi se samo kada potpuni podaci nisu na raspolaganju)	
14	Mycobacterium tuberculosis, izvan plućna	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐			
15	Mycobacterium, druge ili neidentificirane vrste, diseminirana ili izvanplućna	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	30	Oportunistička infekcija (e), nespecific.	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐
			31	Limfom (i), nespecificirana	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐
Ostalo:					

Terapija i zdravstveno prosvjećivanje

Da li je pacijent bio upoznat sa svojom HIV infekcijom	Da ☐	Ne ☐	Nepoznato ☐
Njegov partner će biti/je upoznat sa svojom izloženošću HIV-u i savjetovan od:			
Zdravstvene ustanove ☐	Liječnika ☐	Pacijenta ☐	Nepoznato ☐
Pacijent je pod kontrolom:			
Infektivna klinika - odjel za HIV ☐	Centar za ovisnost ☐		

Anti-HIV/AIDS liječenje

Anti-HIV/AIDS liječenje	Da ☐	Ne ☐
Ako DA, navesti datum početka liječenja	d.d./mj./god. ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	
Vrsta liječenja (HAART, dvojna ili singl terapija)		

Za žene

Da li je ta pacijentkinja bila ili je upućena na ginekološki pregled	Da ☐	Ne ☐	Nepoznato ☐
Da li je trudna	☐	☐	☐
Da li je rađala živorođenu djecu	☐	☐	☐
Ako DA, podaci o tome:			

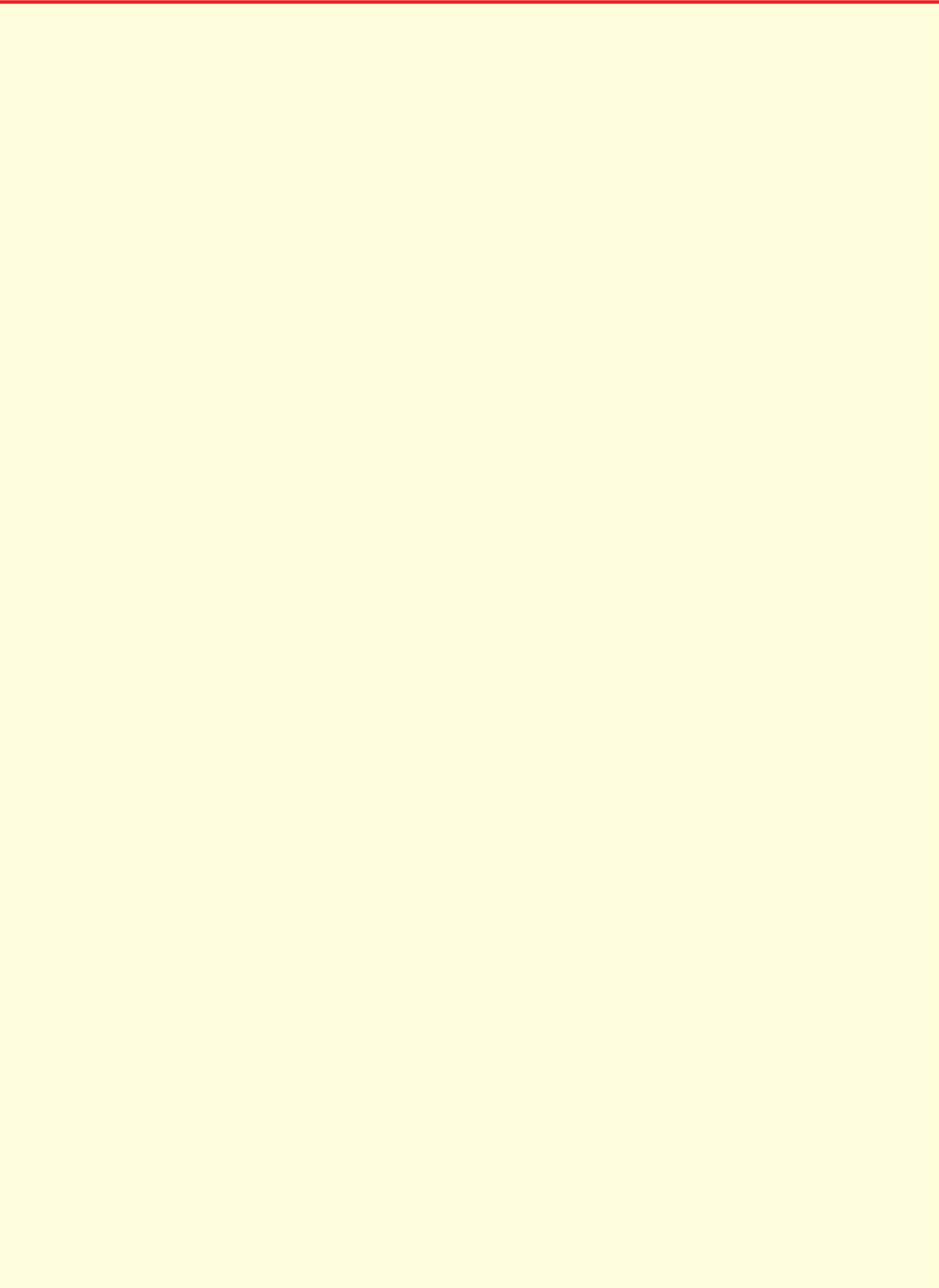
Datum

_____

Liječnik

_____

Zdravstvena organizacija:	Datum prijave <input type="text"/>
Općina:	Registarski br.
Kanton:	

PRIJAVA SMRTI OSOBE S HIV/AIDS-om

Opći podaci o umrlom:

Šifra oboljelog <input type="text"/>
Spol: ☐ M ☐ Ž
Datum rođenja <input type="text"/>
Mjesto boravka (posljednje prebivalište):
Državljanin:
Zanimanje:
Bračno stanje:

Podaci o HIV/AIDS-u

Datum utvrđivanja HIV pozitivnog nalaza (navesti) <input type="text"/>
Datum postavljanja dijagnoze AIDS-a <input type="text"/>
Da li je liječen: ☐ Da ☐ Ne
Ako je liječen navesti datum početka liječenja <input type="text"/>
Vrsta liječenja: ☐ HART ☐ Dvojna ☐ Singl terapija
Dužina liječenja:
Ustanova u kojoj je liječen:
Datum zadnjeg liječenja /pregleda/ <input type="text"/>
Rezultati zadnjih laboratorijskih nalaza: <input type="text"/> CD4 <input type="text"/> stanica /ml

Podaci o smrti

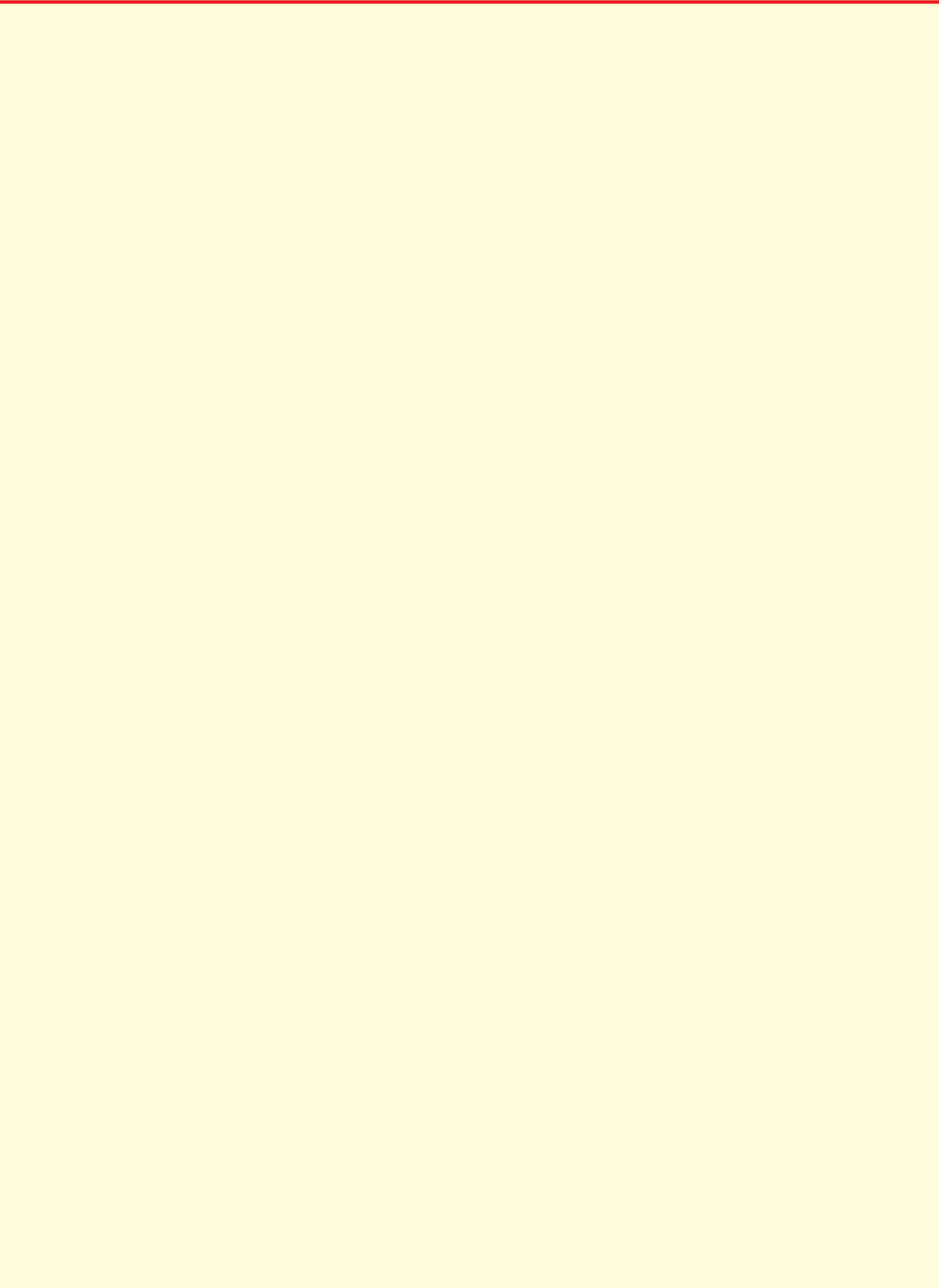
Dan/mjesec/godina smrti <input type="text"/>
Mjesto smrti:
Umro: ☐ U zdravstvenoj ustanovi ☐ Izvan zdravstvene ustanove
Smrt je: ☐ Prirodna ☐ Nasilna ☐ Neutvrđeno
Ako je smrt nasilna da li je: ☐ Nesreća ☐ Ubojstvo ☐ Samoubojstvo
Uzrok smrti:
Bolest ili stanje koje je neposredno uzrokovalo smrt:
Bolest ili stanje koje je dovelo do neposrednog uzroka:
Druge bolesti i stanja koje su doprinijele smrti (koinfekcije, HCV, HBV):

Datum

Liječnik

_____

_____

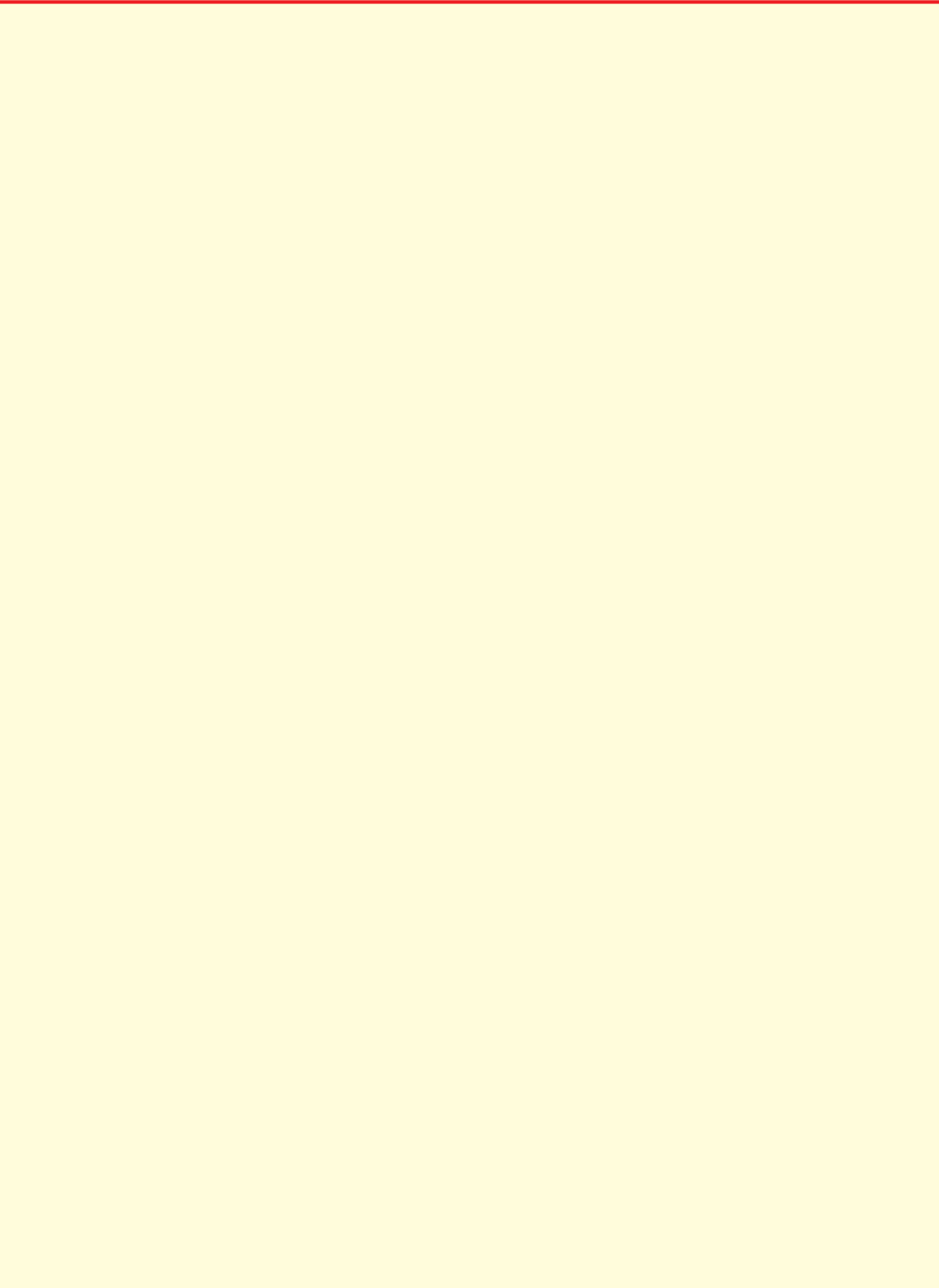

IZVJEŠTAJ O AKTIVNOSTIMA DPST CENTRA

Razdoblje od.....do.....

Ustanova	
Mjesto	
Izveštaj za mjesec	
Broj radnih timova u DPST centru	

<i>Usluge</i>	<i>Razdoblje:</i>
Ukupan broj posjeta	
Broj predtestnih savjetovanja	
Broj posttestnih savjetovanja	
Ukupno urađenih testova	
Broj osoba koje su testirane prvi put	
Urađenih potvrdnih testova	
Urađenih brzih testova	
Pozitivni na HIV / AIDS	
Pozitivni na HCV	
Pozitivni na HbsAg	
Rezultati saopćeni	Da Ne
Testirani po kategoriji prijenosa	
Injekcioni korisnici droga	
Korisnici drugih droga	
Rizično seksualno ponašanje	
Homo/biseksualci	
Ostali rizični kontakti	
Distribuirani materijal	
Broj distribuiranih kondoma	
Broj distribuiranih lubrikanata	
Broj komada distribuiranog edukativnog materijala	
Testirani s vaučerom	
Broj Roma s vaučerom	
Broj MSM s vaučerom	
Broj SW s vaučerom	
Broj IDU s vaučerom	

DPST centar: _____
HIV savjetovanje i evaluacija

Popunjava klijent, ako želi.

1. Ko je bio Vaš savjetnik? _____
2. Ovdje ste zbog:
  - HIV- testa
  - HIV-test rezultata
3. Imate li sada više saznanja o ponašanjima koja su Vas dovela u rizik od dobivanja HIV-a?
  - Nisam ništa novo naučio / naučila.
  - Nešto malo sam naučio / naučila.
  - Dosta sam naučio / naučila.
4. Je li Vam savjetnik pomogao da identifikirate, tj. prepoznate svoja ponašanja koja su Vas, možda, stavila u rizik od dobivanja HIV-a?
  - Ne.
  - U neku ruku, možda.
  - Da, sada imam bolju sliku svojih rizika.
5. Jeste li razgovarali o potrebnim koracima koje morate poduzeti da biste smanjili izloženost virusu?
  - Ne.
  - U neku ruku, možda.
  - Da, sada imam bolju sliku o tome kako da ostanem siguran/a i da se zaštitim.
6. Je li Vas savjetnik uputio u neku drugu instituciju?
  - Ne.
  - Ponuđeno mi je, ali nije potrebno da je posjetim.
  - Da, dobio / dobila sam uputnicu.
7. Je li Vam savjetnik odgovarao na razumljiv način?
  - Ne.
  - Možda.
  - Veoma jasno.
8. Biste li preporučili ovo savjetovalište prijatelju?
  - Ne
  - Da
9. Komentari i Vaše sugestije:

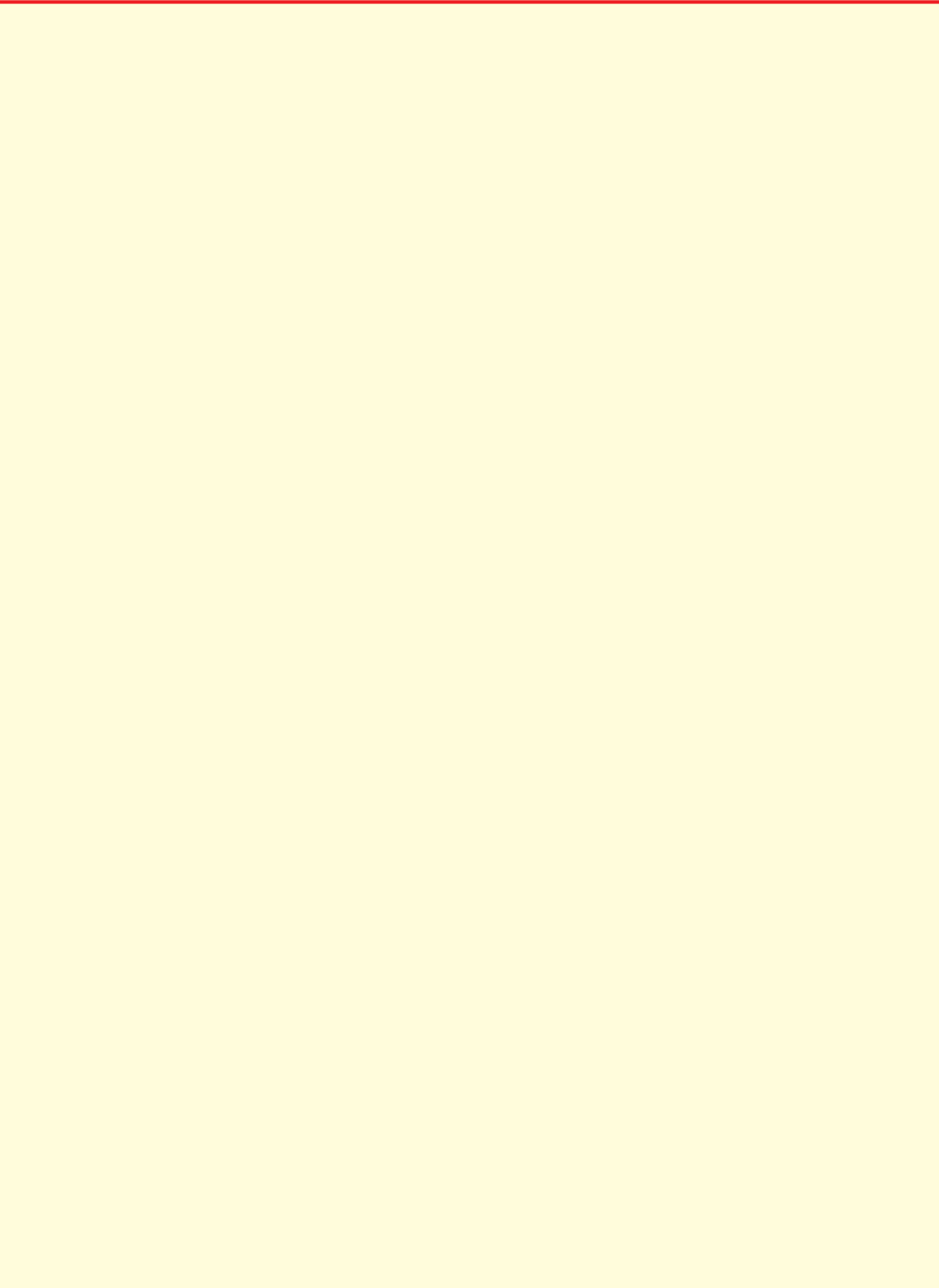

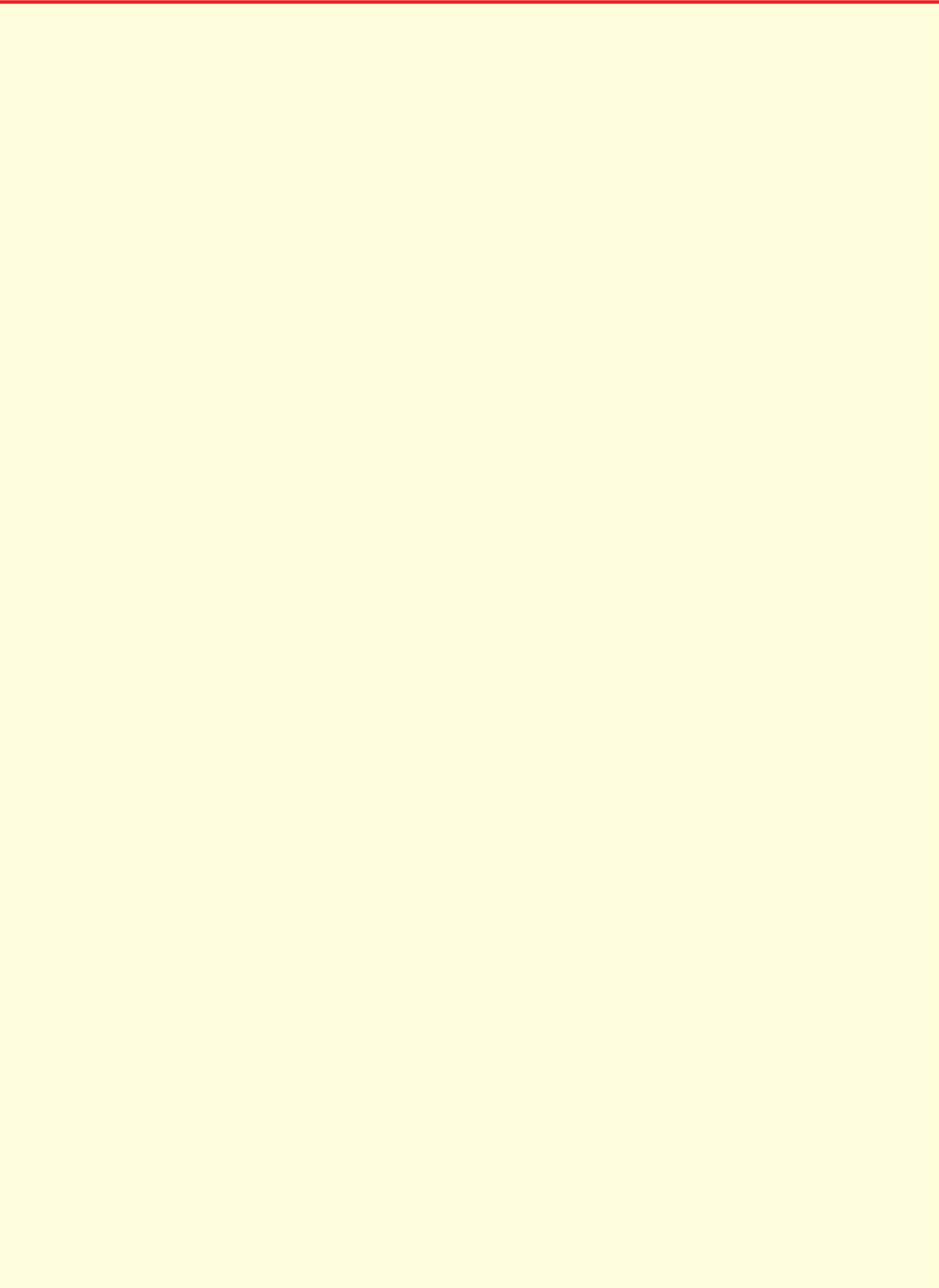
Hvala Vam što ste popunili obrazac za ovu evaluaciju. Molimo Vas da ga ostavite u sandučić za primjedbe i sugestije.

PODSJETNIK ZA SAVJETNIKE

- Istražiti motivaciju klijenta (zbog čega je došao na testiranje).
- Objasniti procese koji podrazumijevaju anonimnost ili pouzdanost.
- Objasniti proceduru testiranja, potrebu za pred- i postsavjetovanjem, uzimanjem rezultata, razliku između testova.
- Objasniti pojmove antitijela i vrijeme prozora, koristeći se datumima klijentove moguće posljednje izloženosti infekciji.
- Procijeniti potrebu za testiranjem u odnosu na datum klijentove moguće posljednje izloženosti infekciji.
- Objasniti klijentu potrebu za usmenim pristankom za HIV testiranje.
- Početi s procjenom rizika, vodeći se upitnikom (ne postavljati pitanja, već putem razgovora doći do potrebnih podataka, koji će se kasnije upisati u obrazac, a potom uvesti u bazu podataka).
- Pokušati prioritzirati probleme i područja gdje je potrebno uraditi redukciju rizika.
- Formulirati redukciju rizika na planu koji će se fokusirati na male, realne promjene.
- Istražiti povezanost između upotrebe PAS psihoaktivnih supstanci i rizičnog ponašanja.
- Istražiti povezanost između klijentovih metoda za sprečavanje neželjene trudnoće i rizičnog ponašanja.
- Objasniti povezanost između PPI i HIV transmisije.
- Procijeniti klijentovo razumijevanje načina prenošenja HIV-a, povezati to s njegovom praksom u životu i vidjeti gdje je moguće smanjiti rizik.
- Istražiti klijentovu prošlost u iskustvu s korištenjem kondoma i, ako je potrebno, ponuditi mu i predložiti koje vrste kondoma se koriste za odgovarajući seksualni akt (možda personalizirati ovaj dio i govoriti klijentu „ ja više volim ovaj...“).
- Ako je potrebno, demonstrirati različite načine ispravnog stavljanja kondoma.
- Distribuirati edukacijski materijal.
- Porazgovarati o spremnosti na moguće rezultate testa.
- Dopustiti klijentu da postavlja sva pitanja koja ga zanimaju (ne požurivati ga, paziti na govor tijela, ne popunjavati obrasce pred njim.)
- Porazgovarati s klijentom o njegovim željama za neko drugo testiranje.
- **URADITE SVE ŠTO JE POTREBNO DA BISTE BILI SPREMNI ZA SLJEDEĆEG KLIJENTA (DIŠITE DUBOKO, UZMITE ČAŠU VODE, PAUZU, BILO ŠTO).**

CENTRI ZA DOBROVOLJNO I POVJERLJIVO SAVJETOVANJE I TESTIRANJE:

1. Unsko–sanski kanton, Odjel za infektivne bolesti, Kantonalna bolnica Bihać, tel: 037/ 223 333
2. Posavski kanton, Zavod za javno zdravstvo, Orašje, tel: 031/ 711 905, 906
3. Tuzlanski kanton, Klinika za infektivne bolesti, UKC Tuzla, tel: 035/ 303 332
4. Zeničko–dobojski kanton, Odjel za infektivne bolesti, Zenica, tel: 032/ 405 133 lokal 1629
5. Bosansko–podrinjski kanton, Zavod za javno zdravstvo, Goražde, tel: 038/ 227 152
6. Srednjobosanski kanton, Zavod za javno zdravstvo, Travnik, tel: 030/ 511 653
7. Hercegovačko–neretvanski kanton, Federalni Zavod za javno zdravstvo, Mostar, tel: 036/ 347 137
8. Hercegovačko–neretvanski kanton, Kantonalni Zavod za javno zdravstvo Mostar, tel: 036/551 477, 478
9. Zapadnohercegovački kanton, Zavod za javno zdravstvo, Grude, tel: 039/ 661 702
10. Sarajevski kanton, Klinika za infektivne bolesti, KCU Sarajevo, tel: 033/ 297 251
11. Hercegbosanski kanton, Zavod za javno zdravstvo, Livno, tel: 034/ 200 563
12. Distrikt Brčko; Pododjel za javno zdravstvo, Brčko, tel: 049/ 215 556
13. Banja Luka, Klinika za infektivne bolesti, KC Banja Luka, tel: 051/ 309 273
14. Banja Luka, Institut za zaštitu zdravlja Republike Srpske, tel:051/ 232 422
15. Bijeljina, Opšta bolnica „Sveti vračevi“, Odjel za infektivne bolesti, tel: 055/ 210 442
16. Doboj, Opšta bolnica Doboj, Odjel za infektivne bolesti, tel: 053/ 241 022 lok. 130
17. Foča, Klinički centar Istočno Sarajevo, Opšta bolnica Foča, Odjel za infektivne bolesti, tel: 058/ 210 126

